

Jalostuksen tavoiteohjelma

AUSTRALIANKELPIE

Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa 19.04.2015
SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 16.6.2015

Eeva Ylinen, Linda Merk, Henna Porali, Kaisa Hilska, Erja Mäntysalo, Leena Kantanen ja Katja Ojansivu.

Sisällysluettelo

1. YHTEENVETO	4
2. RODUN TAUSTA	6
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA.....	7
4. RODUN NYKYTILANNE.....	8
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja.....	8
4.1.1. Populaation rakenne ja sukusiitos	8
4.1.2 Jalostuspohja.....	13
4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa	18
4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta	18
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet.....	19
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	19
4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin	19
4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus	20
4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa.....	20
4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet	25
4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen	27
4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta	27
4.3. Terveys ja lisääntyminen.....	28
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet	28
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet	33
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	39
4.3.4 Lisääntyminen	40
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	41
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä.....	41
4.4. Ulkomuoto	42
4.4.1 Rotumääritelmä	42
4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset	42
4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus	45
4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista	46

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA.....	46
5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso.....	47
5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen.....	52
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	53
6.1 Jalostuksen tavoitteet	53
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	55
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet	56
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....	57
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	59
7. LÄHTEET	60
8. LIITTEET	61

1. YHTEENVETO

Kuvaus rodusta ja sen käyttötarkoituksesta

Australiankelpie on Australiasta kotoisin oleva paimenkoirarotu. Rotu jakaantuu harrastuslinjaisiin ja paimenlinjaisiin australiankelpieihin. Harrastuslinjaisen australiankelpien jalostuksessa pääpaino on ollut ulkonäössä ja harrastusominaisuuksissa, kun taas paimenlinjaisia australiankelpieitä on jalostettu lähinnä paimennusominaisuuksien perusteella. Suurin osa harrastuslinjaisista australiankelpieistä on seura- ja harrastuskoiria, kun taas paimenlinjaiset australiankelpiet toimivat pääasiassa tiloilla paimennustyössä. Luonteeltaan ja käyttöominaisuuksiltaan australiankelpie on harrastuskoiraksi sopiva ja niitä tavataankin rodun yksilömäärään nähden paljon erilaisissa koiraharrastuslajeissa.

Rodun tilanne ja jalostustavoitteet

Populaation rakenne ja jalostuspohja

Australiankelpiepopulaatio on Suomessa pieni, joten yksittäisilläkin jalostuspäätöksillä voi olla suuri merkitys rodun tulevaisuuden kannalta. Rekisteröintimäärät ovat viime vuosina liikkuneet noin 80-90 koirassa. Vuonna 2014 Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmän Koiranetin mukaan australiankelpien tehollinen populaatiokoko oli 63. Tällä hetkellä jalostuspohjaa kaventaa eniten käytettyjen jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus, joka pienentää merkittävästi todellista tehollista populaatiokokoa. Kennelliiton käyttämä kaava ei huomioi koirien keskinäisiä sukulaisuussuhteita. Tuontikoirien ja rotuunotettujen paimenlinjaisten koirien jalostuksellinen arvo voi olla suuri, kunhan koirat edustavat Suomessa harvinaisia sukulinjoja ja ovat terveitä. Tällaisenaan koiran jalostuskäyttö ei saa olla liian runsasta pienessä populaatiossa. Rodun sukusiitosaste on maltillinen, mutta hienoisessa kasvussa. Tilannetta tulee seurata aktiivisesti. Australiankelpiellä urosten jalostuskäyttö on pääasiassa tasaista ja isä/emä -suhde lähellä yhtä. Silti yksittäisillä jalostuskoirilla jälkeläisiä on liikaa. Lisäksi toisen polven jälkeläismäärät nousevat joillakin jalostukseen käytetyillä yksilöillä suositeltua korkeammiksi. Muotisukujen syntymistä tulee välttää seuraamalla aktiivisesti myöhempien sukupolvien jälkeläismääriä ja huomioimalla asia jalostuspäätöksissä. Uroksia käytetään jalostukseen keskimäärin hieman yli nelivuotiaina ja narttuja hieman alle nelivuotiaina. Urosten jalostukseenkäyttöä saisi olla korkeampi.

Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

Australiankelpie on alun perin lammaspaimen. Paimennusvaisto on synnynnäinen, saalisvaistoon pohjautuva käytösmalli, josta puuttuu saalistuksen viimeinen vaihe eli saaliin tappaminen. Australiankelpie on ns. kokoava paimenkoira, eli se pyrkii hakemaan ja kokoamaan paimennettavat eläimet yhteen ja kuljettamaan ne ohjaajan luokse. Paimenlinjaisen australiankelpien ja harrastuslinjaisen australiankelpien linjaero näkyy voimakkaimmin paimennusvietin voimakkuudessa ja ns. karjasilmässä, eli koiran kyvyssä luontaisesti ennakoida paimennettavien eläinten käyttäytymistä. Australiankelpiet ovat pääsääntöisesti varsin helppoja koiria arjessa mikäli niille tarjoaa riittävästi tekemistä. Australiankelpiet ovat tyypillisesti varsin sosiaalisia ihmisiä kohtaan. Australiankelpiiden sosiaalisuus toisia koiria kohtaan on hyvin yksilöllistä. Pääsääntöisesti koirat kuitenkin tulevat hyvin toimeen myös toisten koirien kanssa. Luonteen keskeisimpiä ongelmakohtia ovat laukausalttius ja hermorakenteen puutteet. Vietittömyys on jalostuksesta poissulkeva tekijä, sillä australiankelpien tulee ilmentää pitkäkestoista motivaatiota työskentelyyn.

Terveys ja lisääntyminen

Keskeisimmät ongelmat rodun terveydelle ovat luuston kehityshäiriöt ja epilepsia. Eniten seurantaan kaipaavia luuston kehityshäiriöitä ovat lonkkaniveldysplasia, patellaluksaatio ja selkäsairaudet. Näiden lisäksi silmänsairauksien esiintyvyyttä tulee seurata ja kartoittaa. Lonkat ja kyynärät kuvataan valtaosalta jalostuskoirista. Silmätarkastusten ja tulevaisuudessa myös selkätutkimusten soisi kuitenkin edelleen yleistyvän. Jotta perinnöllistä edistymistä voisi tapahtua, tulee jalostukseen käytettävien koirien olla keskivertoa parempia halutuissa ominaisuuksissa. Tutkimustulokset siis täytyy huomioida myös jalostusvalinnoissa. Jalostuskoiran lähisukulaisten terveystuloksia tulee myös seurata nykyistä laajemmin ja runsaimmin käytettyjen koirien kohdalla odottaa jälkeläisnäyttöä ennen uuden pentueen teettämistä. Lisääntymisongelmat ovat kohtuullisen harvinaisia, mutta esiintyessään merkittävä jalostusta haittaava tekijä. Kasvattajien tulisi valintoja tehdessään huomioida, että lisääntymisominaisuudet ovat periytyviä. Suomen Kennelliiton jalostusstrategian mukaisesti koiraa, jolla on sellainen sairaus, jonka vuoksi se joutuu syömään erikoisruokavaliota tai säännöllistä tai toistuvaa lääkitystä, ei tule käyttää jalostukseen. Jalostukseen käytettävillä yksilöillä ei myöskään tulisi olla sen omaa hyvinvointia, terveyttä tai liikunnallista kykyä alentavia sairauksia. SBCAK ry on avannut vuonna 2014 julkisen terveystietokannan, jonka kautta tulevaisuudessa saadaan lisää tietoa rodun terveystilanteesta.

Ulkomuoto

Australiankelpie on rotumääritelmän mukaan yleisvaikutelmaltaan ketterä, toimielias, tasapainoinen, lihaksikas, kovakuntoinen ja notkearaajainen koira, joka antaa vaikutelman väsymättömästä työkyvystä. Se ei saa vaikuttaa millään tavoin hennolta. Rodun ulkomuodossa ei ole mitään ylikorostunutta eikä liioiteltua. Rotu on säilynyt keskikokoisena, keskivahvana ja liikkuvaisena. Rotumääritelmässä ei ole vaatimuksia, jotka altistavat rodun yksilöt sellaisille hyvinvointiongelmille, joita on mainittu Kennelliiton epäterveiden piirteiden listalla. Paimenlinjainen australiankelpie eroaa tyyppiltään hieman harrastuslinjaisista australiankelpieistä ollen keskikokoaa kookkaampi ja usein hieman jalkavampi. Australiankelpien rotutyyppi on tämän vuoksi epäyhtenäinen. Suurimmat erot ovat luuston voimakkuudessa ja mittasuhteissa, liikkeissä, karvapeitteen paksuudessa ja koirien koossa. Näyttelyarvosteluiden perusteella rodun isoin rakenteellinen ongelma koskee puutteellisia kulmauksia ja sen myötä huonoa liikettä. Rakenteen epätasapaino näkyy koiran liikkeissä. Rodunomainen, tasapainoinen ja vaivaton liikunta on mahdotonta väärin rakentuneelle yksilölle.

Tärkeimmät suositukset jalostuskoirille

Yhdistys suosittelee, että jalostukseen käytetään mahdollisimman rodunomaisia ja terveitä koiria. Jokaisella jalostukseen käytettävällä australiankelpiellä tulee olla vähintään virallinen lonkkakuvauslausunto, selkätutkimuslausunto ja silmäpeilaus. Jalostukseen tulisi käyttää ensisijaisesti vain A- ja B-lonkkaisia koiria (C-lonkkaisia vain yhdistettynä A-lonkkaiseen), joilla ei ole todettu perinnöllisiä silmänsairauksia ja selkä tulisi olla lausuttu välimuotoisen lanne-ristinikaman osalta arvioinnilla LTV0 tai LTV1. Yhdenkään yksittäisen jalostuskoiran pentumäärä ei saa nousta 15-20 jälkeläistä korkeammaksi. Toisen sukupolven jälkeläisten määrä tulisi olla alle 30. Tavoitteena tulisi olla, että valtaosa koirista lisääntyisi vain kerran. Luonteen osalta jalostuskoirilla tulisi olla vähintään todistus laukauksien sietämisestä (luonnetesti, MH-luonnekuvaus, PK-koulutustunnus). On suositeltavaa, että kaikki jalostusyksilöt koulutetaan riittävän pitkälle, jotta niiden toimintakykyä, pitkäjänteisyyttä, keskittymiskykyä ja vireen kestoa voidaan arvioida. Lisäksi jalostusyksilöiden tulee täyttää Suomen Kennelliiton voimassa olevan koirarekisteriohjeen vaatimukset. Sukusiitosta tulee välttää jalostusyhdistelmistä päätettäessä.

2. RODUN TAUSTA

Australiankelpie on nimensä mukaisesti muotoutunut omaksi rodukseen Australiassa. Australiankelpie on paimenkoira.

Australiankelpien ensimmäiset sukupolvet olivat hyvin sisäsiittoisia. Rotu on saanut nimensä Kelpie-nimisestä black & tan-värisestä nartusta, joka osoitti paimennusosaamisensa jo 12 kuukauden ikäisenä voittamalla vuonna 1872 lammaspaimennuskilpailun ylivoimaisesti. Tämän jälkeen Kelpien jälkeläisistä oli suuri kysyntä, ja jälkeläisiä alettiin kutsua yhteisnimityksellä ”kelpie”.

Vuosikymmenien ajan kelpieitä jalostettiin paimennusominaisuuksiensa perusteella. Alkuaikoina kelpieitä risteytettiin myös dingojen kanssa. Risteytyksistä luovuttiin nopeasti, sillä niiden ei huomattu parantavan paimennusominaisuuksia. Ensimmäiset mustat kelpiet eriytyivät Barb-nimisen nartun mukaan omaksi barb-nimiseksi rodukseen. Vasta toisen maailmansodan jälkeen barbit yhdistettiin australiankelpieisiin kuuluviksi.

Australiankelpie alkoi jo 1900-luvun alussa jakaantua kahteen eri linjaan, harrastuslinjaiseksi australiankelpieksi (ak) sekä paimenlinjaiseksi australiankelpieksi (wk). Harrastuslinjaisen australiankelpien jalostuksessa pääpaino on ollut ulkonäössä ja harrastusominaisuuksissa, kun taas paimenlinjaisia australiankelpieitä on jalostettu lähinnä paimennusominaisuuksien perusteella. Australiankelpiet esitettiin ensimmäistä kertaa näyttelyssä vuonna 1908. Melbourne Royal Show:ssa oli kuusi urosta ja kolme narttua.

Australian National Kennel Council (ANKC) hyväksyi australiankelpien rotumääritelmän 1.1.1963. ANKC myös rekisteröi harrastuslinjaiset australiankelpiet. Paimenlinjaisten australiankelpieiden rekisteröinnistä on vuodesta 1967 vastannut The Working Kelpie Council (WKC). FCI hyväksyi australiankelpien roduksi 1989, ja rodun numeroksi tuli 293. FCI:n rotumääritelmä perustuu ANKC:n rotumääritelmään.

Ensimmäiset australiankelpiet tuotiin Suomeen Ruotsista 1970-luvun alussa ja ne olivat paimenlinjaisia australiankelpieitä. Ensimmäinen Kennelliittoon rekisteröity australiankelpietuonti on vuodelta 1975, jolloin Stormkappans Red Effend tuotiin Ruotsista. Ensimmäinen Suomen Kennelliittoon rekisteröity australiankelpiepentue syntyi vasta 10 vuotta myöhemmin Evallens Chocolate Leading Ladylle. Reijo Paasivaaran kasvattamassa 29.3.1986 syntyneessä pentueessa oli kolme urosta ja kolme narttua. Ensimmäinen kennelnimen alle syntynyt pentue näki päivänvalon tammikuussa 1988 Tuula Nampajärven kennel Bestsellerissä. Pentueen emä oli Ruotsin tuonti Inghall's Catja, jota voidaan myös pitää Suomen australiankelpieiden kantaemona.

Australiankelpieiden kanta on kasvanut Suomessa maltillisesti: 1990-luvun alkuvuosina niitä rekisteröitiin alle 10 koiraa vuodessa, ja vuonna 2014 rekisteröintejä oli 86. Tuontikoirien osuus on suhteessa suuri, keskimäärin noin 18 % vuosittain rekisteröidyistä australiankelpieistä. Suosituin tuontimaa on Ruotsi.

Tämän lisäksi Suomen Paimenkoirayhdistyksen rekisterissä on tällä hetkellä n. 140 paimenlinjaista australiankelpieitä. Ruotsissa paimenlinjaisilla australiankelpieillä on ollut oma rekisterinsä vuodesta 2000, ns. AS-rekisteri (australian stock dog/ working kelpie). Rotuyhdistyksenä toimii Svenska Working Kelpie Klubben.

Vuoden 2012 alusta Suomen Kennelliitto hyväksyi australiankelpieille rotukohtaisen erityisehdon, jonka mukaan Suomen Paimenkoirayhdistyksen rekisteriin (SPKY), The Working Kelpie Council of Australia -rekisteriin (WKC), Australian Stockdog/Working kelpie (S & N) -rekisteriin tai The North American Australian Kelpie Registry, Inc. (NAAKR, Inc.) -rekisteriin merkitty tuontikoira voidaan omistajan anomuksesta merkitä ER-rekisteriin.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Suomen bordercolliet ja australiankelpiet ry (SBCAK ry) perustettiin vuonna 1990. Bordercollieita sekä australiankelpieitä oli kasvatettu jo reilun neljän vuoden ajan Suomessa. Kasvattajat sekä rotujen harrastajat kokivat rotuyhdistyksen olevan tarpeellinen apu heidän yhteistyölleen sekä roduista tiedottamiseen. Rotuyhdistys keräsi jo hetkessä satakunta jäsentä ja tämä jäsenmäärä pysyi melko vakiona ensimmäiset viisi vuotta.

Yhdistyksen toiminta käynnistyi alkuun Imatra/Lappeenranta -alueella ja yhdistys kuului Kymenläänin Kennelpiiri ry:seen. Jäsenmäärä oli tuolloin pienehkö ja rodut vielä tuntemattomia Suomessa. Paimenlinjaisia australiankelpieitä oli kuitenkin kasvatettu jo aiemmin työkoiriksi ja ne oli rekisteröity Suomen paimenkoirayhdistyksen omaan rekisteriin. Yhteistyötä SPKY ry:n kanssa käytiin.

Suomen Palveluskoiraliitto ry myönsi yhdistyksen roduille koeoikeudet palveluskoirakokeisiin vuonna 1992. SBCAK ry siirtyi SPKL ry:n rotujärjestöön. Vuonna 1993 yhdistys muutti paikkakunnan Helsinkiin, joka on edelleen yhdistyksen kotipaikka. Vuodesta 1998 alkaen SBCAK ry toimi rotua harrastavana yhdistyksenä. Vuonna 2007 yhdistykselle myönnettiin Kennelliiton valtuustossa rotujärjestöoikeudet. Vuoden 2007 loppuun yhdistys toimi Helsingin Seudun Kennelpiirin jäsenenä ja vuodesta 2008 alkaen omana rotujärjestönä.

Yhdistyksen jäsenmäärät ja niiden kehitys vuosina 2005-2014:

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
459	446	559	592	615	717	769	834	897	983

Suomen bordercolliet ja australiankelpiet ry:n jalostustoimikunta on aloittanut toimintansa vuonna 1996. Jalostustoimikunta toimii nykyään työryhmäperiaatteella: kummallakin rodullamme on oma työryhmä, joka keskittyy ja käyttää voimavaroja oman rotunsa asioihin. Yhdessä nämä työryhmät ja jalostustoimikunnan puheenjohtaja muodostavat SBCAK ry:n jalostustoimikunnan.

Jalostustoimikunnan pääasiallisin tehtävä on lähinnä kerätä ja tilastoida rotujemme terveystuloksia. Tätä tietoa jaetaan yhdistyksen jäsenille ja rotujemme kasvattajille. Toimikunta järjestää tuomareiden erikoiskoulutus- ja koearvostelutilaisuudet. Jalostustoimikunnan tulevaisuuden näkymissä on tilastoinnin ja aktiivisen tiedottamisen lisäksi kasvattajaluontojen järjestämistä.

Vuonna 2014 SBCAK ry julkaisi terveystietokannan, johon omistajat voivat lähettää koiriensa tietoja myös sairauksista ja tilanteista, joita Kennelliiton jalostustietojärjestelmä ei kirjaa. Tietokanta sai heti ilmestyttyään hyvän vastaanoton ja kiinnostusta myös muilta rotujärjestöiltä.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geenimuotojen (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostuspohjan laajuudesta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät haitalliset mutaatioalleelinsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä mutaatiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä mutaatiota ole.

Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään koiria tasaisesti rodun kaikista sukulinjoista. Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa enintään 5 % ja suurilukuisissa enintään 2-3 % laskettuna rodun neljän vuoden rekisteröintimääristä. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana yhteensä 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalle kuin 20-50 koiralle. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % ja suurilukuisissa 4-6 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä. (Mäki 2013a)

4.1.1. Populaation rakenne ja sukusiitos

Taulukko 1. Vuosilasto - rekisteröinnit

Vuositilasto - rekisteröinnit										
	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Pennut (kotimaiset)	66	112	63	72	80	58	57	27	40	32
Tuonnit	20	22	24	15	5	9	7	13	8	11
Rekisteröinnit yht.	86	134	87	87	85	67	64	40	48	43
Pentueet	12	19	11	13	14	11	10	6	7	5
Pentuekoko	5,5	5,9	5,7	5,5	5,7	5,3	5,7	4,5	5,7	6,4
Kasvattajat	8	15	11	11	13	9	8	6	7	4
jalostukseen käytetyt eri urokset										
- kaikki	12	18	9	12	13	11	9	4	7	5
- kotimaiset	4	7	5	6	3	4	4	2	4	4
- tuonnit	3	2	1	2	4	3	2	2		1
- ulkomaiset	5	9	3	4	6	4	3	0	3	0

- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 9 kk	3 v 11 kk	4 v 3 kk	6 v 8 kk	4 v 3 kk	4 v 6 kk	4 v 10 kk	4 v 3 kk	3 v 3 kk	3 v 7 kk
jalostukseen käytetyt eri nartut										
- kaikki	12	19	11	13	14	10	10	6	7	5
- kotimaiset	11	14	9	7	13	4	5	3	5	2
- tuonnit	1	5	2	6	1	6	5	3	2	3
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	3 v 1 kk	4 v 2 kk	4 v	4 v	3 v 2 kk	3 v 8 kk	4 v	3 v 1 kk	3 v 11 kk	4 v 10 kk
Isoisät	20	27	15	20	21	20	16	9	10	9
Isoäidit	21	28	16	22	23	20	13	9	10	9
Sukusiitosprosentti	1,17 %	0,87 %	0,84 %	1,45 %	1,01 %	0,66 %	1,34 %	0,45 %	0,36 %	0,16 %

Rekisteröintimäärät Suomessa

Australiankelpieitä on rekisteröity vuosina 2005-2014 yhteensä 741 kappaletta (Taulukko 1). Rodun rekisteröintimäärät ovat olleet kasvussa jo pitkään, mutta näyttävät nyt vakiintuneen reiluun kahdeksaankymmeneen vuosittain. Vuonna 2013 rekisteröitiin kuitenkin ennätyselliset 134 australiankelpiä, mutta vuonna 2014 rekisteröintimäärä palasi edellisvuosien tasolle. Keskimääräinen pentuekoko vuosilta 2009-2014 laskettuna on 5,5 pentua / pentue. Keskimääräinen pentuekoko ei ole merkittävästi muuttunut aiempaan kuusivuotiskauteen verrattuna (5,4 pentua / pentue).

Viimeisten viiden vuoden aikana pentuja on rekisteröity kahdeltakymmeneltäviideltä kasvattajalta. Pentueita heille on syntynyt 0,78 kasvattajaa kohden vuosittain. Suomessa australiankelpiekasvatus on siis pienimuotoista.

Jakautuminen linjoihin

Australiankelpie on jakautunut kahteen jalostuslinjaan, harrastuslinjaisiin australiankelpieihin ja paimenlinjaisiin australiankelpieihin. Suomen Kennelliiton rekisterissä on ollut jo pitkään harrastuslinjaisten australiankelpieiden ohella paimentaustaisia australiankelpieitä, sillä niitä on rekisteröity FCI:n rekistereihin muissa maissa ja tuontikoirina ne ovat päätyneet myös Suomen Kennelliiton rekisteriin. Suomessa paimenlinjaisten australiankelpieiden rekisteröinti SKL:n rekisteriin on ollut mahdollista vuodesta 2012 lähtien tietyistä, nimetyistä rekistereistä. Päätöksen taustalla vaikutti halu saada paimentaustaisia australiankelpieitä jalostuskäyttöön pienessä rotupopulaatiossa. Suomen Kennelliiton rekistereihin merkittyjä erilinjaisia australiankelpieitä voidaan vapaasti risteyttää. Tällä hetkellä Suomen Paimenkoirayhdistyksen rekisteriin (SPKY), The Working Kelpie Council of Australia - rekisteriin (WKC), Australian Stockdog/Working kelpie (S & N) -rekisteriin tai The North American Australian Kelpie Registry, Inc. (NAAKR, Inc.) -rekisteriin merkitty tuontikoira voidaan omistajan anomuksesta merkitä ER-rekisteriin. Koiran pitää olla tunnistusmerkitty Kennelliiton hyväksymällä tavalla. WKC-rekisteriin merkityn risteytystaustaisen koiran kohdalla (WKC:n sääntöjen kohta 1.9) edellytetään kuitenkin, että risteytys ei näy koiran kolmen polven sukutaulussa. Em. ehdot täyttävää ulkomaista urosta saa käyttää jalostukseen, jolloin jälkeläiset merkitään ER-rekisteriin. (Suomen Kennelliitto, PEVISA ja muut rotukohtaiset erityisehdot 2015)

Suomen Paimenkoirayhdistys ry:n rekisteristä paimenlinjaisia australiankelpieitä on merkitty Suomen

Kennelliiton ER-rekisteriin seuraavasti: 2012: 6 kpl, 2013: 1 kpl ja 2014: 0 kpl. Jalostukseen on käytetty vuoden 2014 loppuun mennessä neljää SPKY:n rekisteristä rotuunotettua koiraa (Kelmi Eri Epeli, Kelmi Elmon Erikoinen, Kelmi Etevä Emma ja Kataran Cass).

The Working Kelpie Council of Australia -rekisteristä paimenlinjaisia australiankelpieitä on merkitty Suomen Kennelliiton ER-rekisteriin seuraavasti: 2012: 0 kpl, 2013: 4 kpl ja 2014: 5 kpl. Jalostukseen on käytetty vasta yhtä WKC-rekisteristä rotuunotettua koiraa (Bamba Meg).

Muita rekistereitä, joista koiria on tuotu ER-rekisteriin vuoden 2012 jälkeen: METKELPIE (Unkari), AS (Ruotsi) ja LOF (Ranska).

Tiedotusta edellä mainitusta rotuunottomahdollisuudesta tulee parantaa. Rotuunoton tärkein syy on jalostuspohjan kasvattaminen, eikä tavoite toteudu, ellei rotuunotettuja koiria käytetä jalostukseen. Kuitenkin jo maltillinenkin rotuunotettujen koirien jalostuskäyttö lisää rodun perimän monimuotoisuutta. Rotuunotetut erisukuiset australiankelpiet voivat olla jalostuksen kannalta arvokkaita ja laajentavat geenipohjaa. Vieraiden linjojen mukana suomalaiseen kantaan voi päätyä myös uusia sairausalleleja, joten rotuunotettujen koirien ja tuontikoirien taustaan tulee perehtyä erityisen tarkasti. Pienessä populaatiossa myös tuontikoirien ylikäyttöä tulee välttää.

Paimenlinjaisten australiankelpieiden rekisteröinti SKL:n rekisteriin vuosina 2004-2011:

Paimenlinjaisten koirien tuonnit SKL:n rekisteriin, tuontimaa	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Australia	-	-	-	3	2	-	-	-
Saksa	-	-	-	-	-	-	-	3
Unkari	5	4	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	5	4	0	3	2	0	0	3

Paimenlinjaisten australiankelpieiden rekisteröinti SKL:n rekisteriin vuosina 2012-2014:

Paimenlinjaisten koirien tuonnit SKL:n rekisteriin, tuontimaa	2012	2013	2014
Suomi (SPKY:n rekisteri)	6	1	-
Australia	-	2	-
Ruotsi	1	1	1
Saksa	-	1	1
Hollanti	-	-	2
Unkari	1	2	1
Ranska	-	2	-
Iso-Britannia	-	1	2
Yhteensä	8	11	7

Aiempiä vuosina 2004-2011 etenkin tuontien kohdalla on selvästi havaittavissa trendi, että paimenlinjaisia pentuja on tuotu samasta kennelistä kerralla useampia. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikki ennen vuotta 2012 tuodut koirat ovat vuosittain samasta pentueesta/kennelistä.

Vuoden 2011 jälkeen rotuunottomahdollisuuden myötä koiria on tullut selvästi useammista eri maista ja suvuista.

Pentueita eri linjoille on rekisteröity seuraavasti:

	2012	2013	2014
Paimenlinjaisten pentueiden lukumäärä	2	5	2
Paimenlinjaisten pentuja yhteensä	13	35	13
Harrastuslinjaisten pentueiden lukumäärä	9	14	10
Harrastuslinjaisia pentuja yhteensä	50	77	53
Rekisteröintimäärät yhteensä	63	112	66

Voidaan sanoa, että karkeasti 10-15 % Suomen Kennelliittoon rekisteröidyistä pentueista syntyy paimentaustaisille australiankelpieille. Lukuun on laskettu mukaan kaikki pentueet joiden sukutaulussa on vähintään puolet paimenlinjaisia australiankelpieitä. Selvästi valtaosa näistä pentueista on vielä kuitenkin linjaristeytyspentueita. Puhtaita paimenlinjaisia pentueita on syntynyt Kennelliiton rekisteriin vielä hyvin vähän. Ennen vuotta 2012 paimentaustaisia linjaristeytyspentueita rekisteröitiin SKL:n rekisteriin joitakin yksittäisiä. Linjaristeytyspentueet ovat mahdollisuus geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi.

Tuontikoirien vuosittainen lukumäärä

Tuontikoirien osuus kaikista rekisteröinneistä vuosina 2009-2014 on 17,4 %. Paimenlinjaisten australiankelpieiden rotuunotto on ollut mahdollista vuodesta 2012 lähtien, ja myös Suomen paimenkoirayhdistyksen rekisteristä tulevat koirat ovat mukana tuontikoirien tilastoissa. Tällöin tuontimaaksi on merkitty Suomi, riippumatta siitä onko kyseessä Suomessa vai ulkomailla syntynyt koira.

Ulkomaisia tuontikoiria tulee pääasiassa Ruotsista. Tutkittuna ajanjaksona Ruotsista on tuotu 58 koiraa, Australiasta 4, Tanskasta 4, Saksasta 4, Unkarista 4, Norjasta 5, Isosta-Britanniasta 3, Alankomaista 2, Ranskasta 2 ja Tsekistä 1 koira. Yhteensä vuosina 2009-2014 Suomeen on siis tuotu ulkomailta 87 australiankelpieitä. Lisäksi tuontikoiriksi on merkitty seitsemän suomalaista koiraa, jotka on rotuunotettu muusta rekisteristä.

Harrastuslinjaisten koirien tuonnit	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ruotsi	7	5	11	16	11	5
Norja	-	-	1	-	-	4
Tanska	1	-	-	-	-	3
Tsekki	-	-	-	-	-	1
Yhteensä	8	5	12	16	11	13

Suomessa 2009-2014 jalostukseen käytetyistä uroksista 62 % on joko ulkomailla asuvia uroksia tai tuontikoiria. Jalostukseen käytetyistä nartuista 27 % on taustaltaan tuontikoiria. Suomessa syntyneistä australiankelpiepentueista suuressa osassa on siis vähintään toisena vanhempana koira, joka on kotoisin Suomen ulkopuolelta.

Tuontikoirien jalostuskäyttö voi lisätä perimän monimuotoisuutta suomalaisessa australiankelpiepopulaatiossa, mutta kaikki tuontiyksilöt eivät ole perimältään yhtä arvokkaita. Harvinaisia sukulinjoja edustavien yksilöiden tuontia etenkin rodun alkuperämaasta tulisi lisätä. Tulee huomata, että Australiasta ei ole tuotu yhtään harrastuslinjaista australiankelpietä sitten vuoden 2008. Ruotsista tuodut yksilöt edustavat usein samoja linjoja kuin suomalaiset koirat.

Rodun jalostusurosten ja -narttujen ikä

Keskimääräinen jalostuskäytön ikä kymmenen vuoden ajanjaksolla on nartuilla 3 v 8 kk ja uroksilla 4 v 4 kk. Nartuilla keskimääräisessä jalostuskäytön iässä ei ole tilastollisesti merkitseviä poikkeamia kymmenen vuoden ajanjaksolla. Uroksilla keskimääräinen jalostuskäytön ikä oli poikkeuksellisen korkea vuonna 2011 (6 v 8 kk). Terveiden, vanhempien koirien jalostuskäyttö on suositeltavaa etenkin urosten kohdalla. Monet sairaudet ilmenevät vasta myöhemmällä iällä, joten jalostuskoiran arvo kasvaa, jos se on vielä veteraani-iässäkin terve ja kunnossa.

Tietoa sukusiitoksesta

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, usein resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisia geenipareja.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleleleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Sukusiitostaantumana tunnettu ilmiö voimistuu sukusiitoksen lisääntyessä. Todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu täsmälleen samalla sukupolvimäärällä.

Sukusiitosaste kuvaa yksilön mahdollisuutta periä esivanhempiensa identtisiä geenejä vanhemmiltaan.

Yksilöiden korkeat sukusiitoskertoimet kertovat perinnöllisen vaihtelun katoamisesta, sillä geenit yhdenmukaistuvat sukusiitosasteen kasvaessa. Sukusiitoksen seurauksena heterotsygotia vähenee, eli yksilö perii samanlaiset geenimuodot sekä emältään että isältään. Heterotsygotian vähenemisen seurauksena resessiivisesti periytyvät sairaudet tulevat esiin.

Lisääntyvä yhdenmukaistaminen aiheuttaa kuitenkin myös monen piilevän, ei-toivotun ominaisuuden esiintulon ja vakiintumisen rotuun. Ennen kaikkea piilevät heikkoustehtävät ja sairaudet lisääntyvät vähitellen sekä yleinen jalostettavuus heikkenee, kun sinänsä käyttökelpoisia geneejiä myös katoaa rodusta. Yleisesti koirajalostuksessa suositellaan alle 6,25 sukusiitosprosenttia (serkusparitus) viidellä sukupolvella laskettuna. (Mäki 2013b)

Rodun vuosittainen sukusiitosaste

Rodun vuosittainen keskimääräinen sukusiitosaste on vaihdellut viimeisen kymmenen vuoden ajanjaksolla välillä 0,16 % – 1,45 %. Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmä kuitenkin laskee sukusiitosasteen puutteellisen sukupolvitiedon mukaan, joten se on aliarvio todellisesta tilanteesta. Sukusiitosaste on siis pysynyt australiankelpieillä maltillisena, mikä on hyvä asia. Sukusiitosaste on kuitenkin ollut hienoisessa kasvussa, joten asiaan kannattaa pienessä populaatiossa kiinnittää huomiota. Huomattava on myös, että kun tarkastellaan käytetyimpien urosten ja narttujen listoja, löytyy sieltä useita yksilöitä samoista sukulinjoista.

4.1.2 Jalostuspohja

Taulukko 2. Jalostuspohja per sukupolvi

Vuositilasto - jalostuspohja										
	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Per vuosi										
- pentueet	12	19	11	13	14	11	10	6	7	5
- jalostukseen käytetyt eri urokset	12	18	9	12	13	11	9	4	7	5
- jalostukseen käytetyt eri nartut	12	19	11	13	14	10	10	6	7	5
- isät/emät	1	0,95	0,82	0,92	0,93	1,1	0,9	0,67	1	1
- tehollinen populaatio	16 (67%)	25 (66%)	14 (64%)	17 (65%)	18 (64%)	14 (64%)	13 (65%)	7 (58%)	9 (64%)	7 (70%)
- uroksista käytetty jalostukseen	0 %	1 %	4 %	2 %	5 %	23 %	16 %	20 %	8 %	11 %
- nartuista käytetty jalostukseen	0 %	3 %	8 %	11 %	23 %	19 %	28 %	55 %	30 %	38 %
Per sukupolvi (4 vuotta)										
- pentueet	55	57	49	48	41	34	28	23	21	17
- jalostukseen käytetyt eri urokset	45	47	39	38	32	25	19	17	18	16
- jalostukseen käytetyt eri nartut	49	45	38	38	35	27	25	21	19	15
- isät/emät	0,92	1,04	1,03	1	0,91	0,93	0,76	0,81	0,95	1,07
- tehollinen populaatio	63 (57%)	61 (54%)	51 (52%)	51 (53%)	45 (55%)	35 (51%)	30 (54%)	26 (57%)	25 (60%)	20 (59%)

- uroksista käytetty jalostukseen	2 %	3 %	8 %	11 %	15 %	18 %	14 %	15 %	16 %	21 %
- nartuista käytetty jalostukseen	5 %	11 %	15 %	20 %	29 %	30 %	36 %	42 %	40 %	38 %

Jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen osuus syntyneistä

Riittävän suuri osa yksilöistä tulee saada jalostuskäyttöön, jotta perimän monimuotoisuus rodussa säilyy. Australiankelpiellä jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen osuus on rekisteröintimäärien noustessa laskenut jonkin verran (Taulukko 2.). Taulukkoa tarkasteltaessa tulee huomioida, että nuorimpien ikäluokkien koiria tullaan vielä käyttämään jalostukseen, joten nämä prosenttiluvut kasvavat seuraavien vuosien aikana.

Isät/emät -luku

Isät/emät -luku kertoo, kuinka tasaista sukupuolten jalostuskäyttö on. Mitä lähempänä suhde on yhtä, sitä tasaisempaa urosten jalostuskäyttö on. Mitä tasaisemmin uroksia käytetään jalostukseen, sitä paremmin saadaan säilytettyä perimän monimuotoisuutta rodussa. Urosten ja narttujen jalostuskäyttö on australiankelpiellä hyvin tasaista. Isien ja emien lukumäärien suhde sukupolvittain laskettuna (sukupolven pituus neljä vuotta) on vaihdellut tilastointiaikana 2005-2014 välillä 0,76 – 1,07. Etenkin viime vuosina jalostuskäyttö on ollut ilahduttavan tasaista. Vuoden 2009 isät/emät-lukuun vaikuttaa ko. vuonna onnistunut kaksoisastutus. Pienessä populaatiossa on tärkeää pitää tilanne yhtä hyvänä tulevaisuudessakin.

Tietoa tehollisesta populaatiokoosta

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että tehollinen populaatiokoko kertoo kuinka monen yksilön geenimuotoja tietyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun sukusiitosaste kasvaa yhtä nopeasti kuin jos rodussa olisi 50 tasaisesti jalostukseen käytettyä koiraa. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa ja perinnöllinen vaihtelu vähenee. Samalla sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Kun tehollista kokoa arvioidaan jalostuskoirien lukumääristä tai rekisteriaineistojen sukutauluista, laskelmat tehdään aina sukupolvea kohden. Sukupolven pituus on seurakoirilla kolmesta neljään ja käyttökoirilla viisi vuotta.

Jalostuskoirien lukumäärän perusteella laskettu tehollinen koko on aina yliarvio, koska kaava olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät. Parempi tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen, mutta tämä kaava toimii vain suljetulle populaatiolle ja aineistolle, jossa sukupuut ovat hyvin pitkiä. Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä Koiranetissä käytettävää jalostuskoirien lukumääriin perustuvaa laskentakaavaa on hieman muokattu, jotta se huomioisi paremmin jalostuskoirien epätasaiset jälkeläismäärät. Jalostustietojärjestelmässä käytetään kaavaa $Ne = 4 \cdot Nu \cdot Nn / (2 \cdot Nu + Nn)$, jossa

- Nu on neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusurosten ja
- Nn neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusnarttujen lukumäärä.

Tehollista kokoa voidaan arvioida myös rodun koirista otettujen dna-näytteiden avulla.

Jos rodun tehollinen koko on alle 50-100, rodusta häviää geenimuotoja niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta. Silloin on keskityttävä säilyttämään mahdollisimman monen yksilön geenejä käyttämällä mahdollisimman useaa eri koiraa jalostukseen ja huolehtimalla, että niiden jälkeläismäärät pysyvät tasaisina. Toisaalta suurimmalla osalla roduistamme on kantoja myös ulkomailla, jolloin voi olla mahdollista tuoda maahamme ”uutta verta”. Monella rodulla ulkomailta ei kuitenkaan ole saatavissa sen erilaisempaa geenimateriaalia kuin kotimaastakaan. (Mäki 2013c)

Rodun tehollinen populaatiokoko

Australiankelpien tehollinen populaatio sukupolvittain laskettuna (sukupolven pituus neljä vuotta) on kasvanut koko tilastointiajan 2005 – 2014. Vuonna 2014 Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmän Koiranetin mukaan tehollinen populaatio oli 63. Jalostuskoirien lukumääriin perustuvissa arvioissa ei kuitenkaan voida huomioida jalostuskoirien keskinäisiä sukulaisuussuhteita, joten luku on yliarvio. Australiankelpien tehollinen populaatio on niin pieni, että se täyttää geneettisesti uhanalaisen populaation tunnusmerkit. Sitä tulee hoitaa suojelugeneettisten periaatteiden mukaan: jalostusyksilöiden riittävästä määrästä täytyy huolehtia ja uroksia ja narttuja tulee käyttää jalostukseen tasaisesti. Tuontikoirien ja muista rekistereistä rotuunotettujen australiankelpien jalostuskäyttö on tärkeää, mutta huomiota tulisi myös kiinnittää kotimaisten koirien riittävän laajaan hyödyntämiseen. Erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota jalostuskoirien keskinäisiin sukulaisuussuhteisiin. Eri linjoista tulevia koiria tulee käyttää jalostukseen tasaisesti.

Taulukko 3. Viimeisen 10 vuoden aikana jalostukseen runsaimmin käytetyt 20 urosta

Jalostusurokset										
#	Uros	Syntynyt	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
			Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	ROYAL COCTAIL NUMBER ONE ACE	2002	5	32	5,27 %	5 %	10	55	6	36
2	ROYAL COCTAIL TIGER INSIDE	2009	4	28	4,61 %	10 %	1	6	4	28
3	BALLARE STUKOVA	2007	3	22	3,62 %	14 %	6	34	3	22
4	ROSTAGGENS EMIL	2005	3	19	3,13 %	17 %	7	38	3	19
5	ROYAL COCTAIL HOMER SIMPSON	2008	3	17	2,80 %	19 %	1	5	3	17
6	FOXFOREST SON OF THE BEAST	2002	4	16	2,64 %	22 %	8	30	5	22
7	VICKULAS KALLE	2005	3	16	2,64 %	25 %	1	1	3	16
8	KELMI ARMOTON MENIJÄ	2004	2	15	2,47 %	27 %	2	11	2	15
9	TEGOURA KING OTHMOUNTN	2005	3	14	2,31 %	29 %	11	65	3	14
10	BESTSELLER NEMO THECAPTAIN	1997	2	13	2,14 %	32 %	4	13	3	16
11	EVALLENS RED & TAN JACK SPARROW	2011	2	13	2,14 %	34 %			2	13
12	KELMI ELMON ERIKOINEN	2010	2	12	1,98 %	36 %			2	12

13	NELLAROU MODEM	2006	2	12	1,98 %	38 %	5	13	2	12
14	ROYAL COCTAIL LUCKY HUNTER	2008	2	12	1,98 %	40 %			2	12
15	ROSTAGGENS FILUR	2007	2	11	1,81 %	42 %	2	11	2	11
16	KELMI AHKERA ANTTI	2004	2	11	1,81 %	43 %	2	13	2	11
17	CIMILLAN BENDIGO	1999	2	10	1,65 %	45 %	4	16	3	14
18	CEFEUS VOLT	2000	2	10	1,65 %	47 %	2	12	2	10
19	BESTSELLER ZIVAGO	2001	2	8	1,32 %	48 %			2	8
20	BESTSELLER DA CAPO	2004	2	8	1,32 %	49 %	3	16	2	8

21 urosta on käytetty tuottamaan 50 % ajanjakson pennuista. Kursivoidut koirat ovat paimenlinjaisia.

Taulukko 4. Viimeisen 10 vuoden aikana jalostukseen runsaimmin käytetyt 20 narttua

Jalostusnartut									
#	Narttu	Syntynyt	Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä	
			Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	CALLICOMA SERENADE	2003	4	28	4,61 %	13	69	4	28
2	EVALLENS CHOCOLATE QUEENY	2006	3	16	2,64 %	2	15	3	16
3	EVALLENS RED & TAN SWEET SHEEPDOG	2006	2	16	2,64 %	7	44	2	16
4	EVALLENS CHOCOLATE QUARETTA	2006	4	16	2,64 %	3	13	4	16
5	HYVÄNENAIKA KALLIS	2006	2	15	2,47 %	1	5	2	15
6	ROYAL COCTAIL LUCKY GOLDBLOCK	2008	2	15	2,47 %			2	15
7	ROYAL COCTAIL TRULY MAGICAL	2009	3	14	2,31 %			3	14
8	DIDAKTIC'S ARANA	2006	2	14	2,31 %	3	18	2	14
9	CEFEUS JILLAROO	2006	2	13	2,14 %	2	14	2	13
10	<i>SPINIFEX HEILI</i>	2006	2	12	1,98 %	5	34	2	12
12	BESTSELLER DOMINO	2004	2	12	1,98 %	5	28	2	12
11	<i>SPINIFEX LAHJA</i>	2006	2	12	1,98 %	2	13	2	12
13	ROYAL COCTAIL JAMAICA SUNRISE	2005	2	11	1,81 %	3	16	2	11
14	EYESPY YANDA	2007	2	11	1,81 %			2	11

15	KIVIVAINION DIIVA MIMMI	2007	2	11	1,81 %			2	11
16	KELMI MINÄMINÄMINÄ	2008	2	10	1,65 %			2	10
17	FOXFOREST PREDATOR	2002	2	10	1,65 %			2	10
18	PLACO CARMEN	2003	2	9	1,48 %	1	1	2	9
19	BALLARE WOO WHA	2005	2	9	1,48 %			2	9
20	DINAISA STAR OF HEART	2011	1	9	1,48 %			1	9

Jalostuskoirien käyttömäärät

Kymmenen viimeisen vuoden yhteenlaskettu rekisteröintien määrä rodussa on 741. Neljän vuoden aikajaksolla rekisteröidään siis keskimäärin 296,4 koira. Suositus jälkeläisten maksimimäärälle suurilukuisissa roduissa on 2-3 % neljän vuoden rekisteröintimäärästä ja harvalukuisissakin roduissa tulisi pysyä noin viidessä prosentissa. Tämä tarkoittaa australiankelpien kohdalla 6-9 jälkeläistä (2-3 %) tai enintään n. 15 jälkeläistä (5 %). Nämä enimmäismäärät täyttyvät usein jo yhdestä tai kahdesta pentueesta.

Eniten käytetyllä uroksella (Royal Coctail Number One Ace) on kuusi pentuetta ja yhteensä 36 pentua, joten ko. uroksen jälkeläismäärä on peräti 12 % neljän vuoden keskimääräisestä rekisteröintien määrästä. Muiden urosten käyttömäärät jäävät alle 10 %, mutta peräti kahdeksan uroksen kohdalla suositeltu 5 % enimmäiskäyttömäärä ylittyy.

Eniten käytetyllä nartulla (Callicoma Serenade) on neljä pentuetta ja yhteensä 28 pentua, joten ko. nartun jälkeläismäärä on 9 % neljän vuoden keskimääräisestä rekisteröintien määrästä. Kolmen muunkin nartun kohdalla 5 % enimmäismäärä ylittyy niukasti (16 jälkeläistä kullakin).

Jalostuskoiran toisen polven jälkeläisten määrä ei saisi ylittää 10 % enimmäismäärää, eli australiankelpiellä jälkeläismäärä toisessa polvessa saisi olla korkeintaan 30. Sekä urosten että narttujen kohdalla määrä ylittyy viiden jalostusyksilön kohdalla. Huomionarvoista on se, että yksilöt joiden toisen polven jälkeläismäärä nousee korkeaksi, eivät välttämättä itse ole runsaasti käytettyjä. Suositellun 10 % enimmäismäärän ylitykseen toisessa polvessa on joissain tapauksissa riittänyt jalostusyksilön yksi oma pentue, jota sitten on käytetty ahkerasti jalostukseen. Kasvattajien onkin tärkeää seurata toisen polven jälkeläismäärän kehitystä ja ottaa asia huomioon jalostuspäätöksiä tehdessään.

Jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus

Australiankelpiellä eniten käytetyt jalostuskoirat ovat usein sukua keskenään. Kymmenen viimeisen vuoden aikana eniten käytettyjen urosten (Taulukko 3.) ja eniten käytettyjen narttujen (Taulukko 4.) listalta löytyy useampia isä-poika, emä-tytär tai sisaruspareja. Runsaasti käytettyjen urosten tyttäriä on myös käytetty paljon jalostukseen. Kaukaisempia sukulaisuussuhteita sukutauluissa esiintyy erittäin runsaasti. Tilanne on pienessä populaatiossa huolestuttava. Täytyy muistaa, että laskettaessa rodun tehollista populaatiokokoa, jalostuskoirien lukumääriin perustuva arvio ei ota huomioon jalostusyksilöiden keskinäisiä sukulaisuussuhteita. Australiankelpien todellista tehollista populaatiokokoa pienentää merkittävästi runsaimmin käytettyjen jalostuskoirien keskinäinen

sukulaisuus.

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Vahvin australiankelpiekanta on rodun kotimaassa Australiassa. Kokonaisuudessaan Australiassa uskotaan arvioiden mukaan olevan jopa noin 80 000 yksilöä. Harrastuslinjaisia australiankelpieitä rekisteröidään vuosittain noin 250–500 koiraa ANKC:n rekisteriin, ja paimenlinjaisia australiankelpieitä huomattavasti enemmän WKC:n rekisteriin - noin 2000-3000 pentua vuodessa. Tarkkaa määrää Australiassa työikätyössä olevista australiankelpieistä on kuitenkin mahdotonta sanoa, sillä läheskään kaikkia paimenlinjaisia australiankelpieitä ei rekisteröidä. Suurin paimenlinjaisten australiankelpieiden rekisteri on Australian Working Kelpie Councilin ylläpitämä rekisteri, jota kasvattajat käyttävät maailmanlaajuisesti.

Ruotsin Kennelliitto rekisteröi harrastuslinjaisia australiankelpieitä noin 130-150 pentua vuodessa. Rotuyhdistyksenä toimii Svenska Kennel Klubben. Ruotsissa paimenlinjaisilla australiankelpieillä on ollut oma rekisterinsä vuodesta 2000, ns. AS-rekisteri (australian stock dog/ working kelpie). Rotuyhdistyksenä toimii Svenska Working Kelpie Klubben. Ruotsin Kennelliitto rekisteröi noin 50-60 paimenlinjaista australiankelpieitä vuodessa. Norjassa australiankelpieitä rekisteröidään vuosittain noin 20-25 pentua ja Tanskassa noin 20 pentua.

Suomalaiset kasvattajat tekevät laajasti kansainvälistä yhteistyötä hankkien koiramateriaalia jalostukseen sekä Australiasta, Keski-Euroopasta että Ruotsista, sekä käyden astutusmatkoilla etenkin Ruotsissa.

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Australiankelpieiden rekisteröintimäärät ovat viime vuosina liikkuneet noin 80-90 koirassa (poikkeuksena huippuvuosi 2013 jolloin rekisteröitiin 134 koiraa). Rodun suosio on kasvanut jo toistakymmentä vuotta, mutta kasvu saattaa olla tasaantumassa. Vuosittain syntyy kymmenkunta pentuetta, joten yksittäisenkin pentueen jalostuksellinen merkitys nousee suureksi. Vuonna 2014 Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmän Koiranetin mukaan australiankelpien tehollinen populaatiokoko oli 63.

Australiankelpiepopulaatio on Suomessa pieni, joten yksittäisilläkin jalostuspäätöksillä voi olla suuri merkitys rodun tulevaisuuden kannalta. Tällä hetkellä jalostuspohjaa kaventaa eniten käytettyjen jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus, joka pienentää merkittävästi todellista tehollista populaatiokokoa. Tällaisissa tilanteissa jalostuskoirien lukumäärään perustuva Suomen Kennelliiton jalostustietokannasta saatava arvio tehollisen populaation koosta on yliarvio. Samojen linjojen ylikäyttöä tulee välttää ja jalostukseen tulee löytää lisää erisukuisia yksilöitä. Tuontikoirien ja rotuunotettujen paimentaustaisten koirien jalostuksellinen arvo voi olla suuri, kunhan koirat edustavat Suomessa harvinaisia sukulinjoja ja ovat terveitä. Tällaisenkaan koiran jalostuskäyttö ei saa olla liian runsasta pienessä populaatiossa.

Rodun sukusiitosaste on maltillinen, mutta hienoisessa kasvussa. Tilannetta tulee seurata aktiivisesti. Australiankelpieillä urosten jalostuskäyttö on pääasiassa tasaista ja isä/emä -suhde lähellä yhtä. Silti yksittäisillä jalostuskoirilla jälkeläisiä on liikaa. Lisäksi toisen polven jälkeläismäärät nousevat joillakin jalostukseen käytetyillä yksilöillä suositeltua korkeammiksi. Näin pienessä populaatiossa jo useamman koiran käyttäminen jalostukseen samasta pentueesta uhkaa nostaa vanhempien toisen polven jälkeläismäärän liian suureksi. Muotisukujen syntymistä tulee välttää seuraamalla aktiivisesti

myöhempien sukupolvien jälkeläismääriä ja huomioimalla asia jalostuspäätöksissä. Toisen sukupolven jälkeläismäärä voi nousta korkeaksi myös yksilöillä, jotka eivät itse kuulu eniten käytettyihin jalostuskoiriin.

Rodun urosten ja narttujen jalostukseenkäyttöikä ei ole merkittävästi noussut tai laskenut viimeisen kymmenen vuoden kuluessa. Uroksia käytetään jalostukseen keskimäärin hieman yli nelivuotiaina ja narttuja hieman alle nelivuotiaina. Urosten jalostukseenkäyttöikä saisi olla korkeampi. Monet sairaudet ilmaantuvat vasta myöhemmällä iällä, joten uroksen arvo jalostuskoirana kasvaa iän myötä, jos se on edelleen terve ja kunnossa. Samojen urosten käyttö usealle nartulle lyhyellä aikavälillä ei ole suositeltavaa. Jatkossa tulisi odottaa ainakin ensimmäisten jälkeläisten terveystuloksia ennen seuraavaa pentuetta.

Australiankelpiepopulaatio on maailmanlaajuisestikin pieni ja eri sukulinjojen määrä vähäinen. Tuontikoirista yleensä perimältään arvokkaimpia ovat alkuperämaasta eli Australiasta tuodut yksilöt. Vuodesta 2012 lähtien paimentaustaisten australiankelpieiden rotuunotto tietyistä nimetyistä rekistereistä on ollut mahdollista. Tämä laajentaa osaltaan jalostuspohjaa, kunhan rotuunotettuja koiria myös käytetään jalostukseen. Pienessä populaatiossa tärkeintä on kuitenkin välttää yksittäisten koirien liikakäyttöä.

Jälkeläismäärään perustuva PEVISA-ohjelma

Koiran rekisteröityjen jälkeläisten määrä saa olla korkeintaan 20 pentua, joista alle 5-vuotiaana enintään 12 pentua. Viimeinen, rajan ylittävä pentue rekisteröidään kuitenkin aina kokonaisuudessaan.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöomaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Erittäin tarkkaavainen, innokas ja hyvin älykäs, luonteeltaan sävyisä, sopeutuvainen ja väsymättömän tarmokas. Erittäin uskollinen ja työssään tunnollinen. Luontainen taipumus lampaiden paimentamiseen sekä maastossa että pihapiirissä. Kaikki muut kuin työkoiramaiset rakenne- ja luonnepiirteet ovat epätyypillisiä.

YLEISVAIKUTELMA: Ketterä, toimielias, tasapainoinen, lihaksikas, kovakuntoinen ja notkearaajainen koira, joka antaa vaikutelman väsymättömästä työkyvystä. Ei saa vaikuttaa millään tavoin hennolta.

LIIKKEET: Laajoilla aukeilla työskentelevältä lammaskoiralta vaaditaan lähes rajatonta kestävyyttä, joten kelpien täytyy olla ehdottoman terverakenteinen ja terveesti liikkuva. Sen liikkeet ovat vaivattomat ja väsymättömät ja koiran tulee kyetä äkillisiin käännöksiin nopeassakin vauhdissa. Ravissa raajoilla on taipumus yksijälkisyyteen, mutta koiran seistessä sen raajat asettuvat tukevasti rungon kulmiin.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin sekä kykyyn toimia perinteisessä käyttö-tarkoituksessa.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Australiankelpiet jaetaan harrastus- ja paimenlinjaisiin koiriin. Suurin osa harrastuslinjaisista australiankelpieistä on seura- ja harrastuskoiria, kun taas paimenlinjaiset australiankelpiet toimivat pääasiassa tiloilla paimennustyössä.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Rodulla ei ole PEVISA-ohjelmassa luonteeseen tai käyttäytymiseen liittyviä ehtoja.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Australiankelpie on hyvin tarkkaavainen, innokas, toimelias, älykäs, sopeutuvainen, uskollinen, kestävä ja väsymättömän tarmokas paimenkoira. Australiankelpie soveltuu perhe-, harrastus- ja työkoiraksi. Se nauttii ihmisten seurasta ja ihmisen kanssa työskentelystä, sekä yleensä se viihtyy lasten kanssa. Se rakastaa uusien asioiden opettelua ja nauttii erilaisista fyysisistä suorituksista. Jos australiankelpieille ei suo riittävästi aktiviteetteja, se keksii niitä itse. Yleensä se näkyy erilaisina häiriökäyttäytymisinä. Australiankelpie tarvitsee johdonmukaisen kasvatuksen. Kun australiankelpie on saanut toiminnantarpeensa tyydytettyä, se on helppo ja sopeutuvainen koira kotioloissa.

Suomalainen luonnetesti on pysynyt muuttumattomana 1970-luvun lopusta lähtien ja on alun perin kehitetty mittaamaan koiran soveltuvuutta virkakoiraksi Ruotsissa. Suomessa australiankelpieillä hyväksytysti suoritettu luonnetesti oikeuttaa muotovalion arvon saamiseen ja se on toiminut houkuttimena koirien omistajille testaamaan koiransa. Hyväksytyyn luonnetestiin vaaditaan vähintään 75 pistettä ja seuraavien osa-alueiden on oltava arvioitu +1...+3: hermorakenne, luoksepäästävyys & ampuminen.

Arviointi luonnetestissä tehdään subjektiivisesti pisteytyksellä -3...+3. Tulosten analysoinnissa tulisi ottaa huomioon koiran ikä ja koulutustaso sekä muistaa että tulokset mittaavat koiran luonneominaisuuksia, eivät varsinaisia käyttöominaisuuksia. Luonnetesti, ja myöhemmin mainittu MH-luonnekuvaus, ovat myös kykenemättömiä testaamaan australiankelpien arvokkaimpia luonteenpiirteitä eli sinnikkyyttä, keskittymiskykyä ja ohjattavuutta sekä käyttöominaisuuksia, kuten paimennustaipumusta.

	2009		2010		2011		2012		2013		2014			
Toimintakyky	u	n	u	n	u	n	u	n	u	n	u	n	kpl	%
+2 hyvä	2	2	3	1	2	1	2	3	2	1	5		24	13,6
+1 kohtuullinen	5	10	6	1	12	7	6	8	14	17	9	4	99	55,9
-1 pieni	4	1	1	2	6	4	1	7	5	10	4	5	50	28,2
-2 riittämätön							1		1	1		1	4	2,3
Hermorakenne														
+2 tasapainoinen		2	1		1	1					3		8	4,5
+1 hieman rauhaton	10	11	8	4	15	8	10	15	20	26	14	9	150	84,7
-1 vähän hermostunut	1		1		4	3		3	2	3	1	1	19	10,7
Temperamentti														
+3 vilkas	5	6	6	1	7	4	1	8	8	13	6	4	69	39
+2 kohtuullisen vilkas	2	1		1	3	1	1	2	4	3	2		20	11,3
+1 erittäin vilkas	3	6	2	1	10	5	5	7	8	11	8	5	71	40,1
-1a) häiritsevän vilkas	1		1			2	3	1		2	1		11	6,2
-1c) impulsiivinen			1	1					2		1	1	6	3,4
Kovuus														
+3 kohtuullisen kova	2	2	2				2	2	3	1	5		19	10,7
+1 hieman pehmeä	8	8	7	3	18	11	7	15	17	23	9	7	133	75,1
-2 pehmeä	1	3	1	1	2	1	1	1		5	3	3	22	12,4
-3 erittäin pehmeä									2		1		3	1,7

Luoksepäästävyys														
+3 hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin	10	9	8	2	15	11	10	15	14	19	10	9	132	74,6
2a) luoksepäästävä, aavistuksen pidättyväinen	1	2		2	3			2	5	7	7		29	16,4
2b) luoksepäästävä, hieman pidättyväinen		2	2		1	1		1	1				8	4,5
+1 mielitelevä									2	2	1	1	6	3,4
-1 selvästi pidättyväinen					1					1			2	1,1
Laukauspelottomuus														
+++ laukausvarma	8	9	6	4	10	5	7	9	10	14	11	5	98	55,4
++ laukauskokematon	1	3	4		8	5	3	7	10	13	6	4	64	36,2
+ paukkurtyisiä								1					1	0,6
- laukausaltis	2	1			2	2		1	2	2	1	1	14	7,9

Luonnetestissä australiankelpien toivotut ominaisuudet ovat:

- toimintakyky kohtuullinen (+1) tai hyvä (+2)
- terävyys plussalla, eli ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (+1 tai +3)
- puolustushalu kohtuullinen (+2), hillitty (+3) tai pieni (+1)
- taisteluhalu kohtuullinen (+2) tai suuri (+3)
- hermorakenne plussalla, eli hieman rauhaton (+1), tasapainonen (+2) tai varma (+3)
- temperamentti erittäin vilkas (+1), kohtuullisen vilkas (+2), vilkas (+3)
- kovuus joko kohtuullisen kova (+3) tai hieman pehmeä (+1)
- luoksepäästävyys mielitelevä (+1), luoksepäästävä, hieman pidättyväinen tai aavistuksen pidättyväinen (+2a tai +2b), tai luoksepäästävä, hyväntahtoinen, avoin (+3)
- laukausvarma (+++) tai laukauskokematon (++)

Vuosina 2009-2014 on luonnetestattu yhteensä 177 koiraa: 91 urosta ja 86 narttua. Tämä vastaa 29,74 % samana aikana rekisteröidyistä australiankelpieistä. Rekisteröintimäärät ovat kuitenkin olleet samanaikaisesti kasvussa, mikä hieman vääristää lukemaa. Kuusi koiraa on osallistunut luonnetestiin kahdesti. Luonnetesteistä 7 on keskeytetty ja 16 hylätty. Hylätyksi tulemiset ovat yleensä johtuneet hermorakenteen ja/tai laukaustensietokyvyn puutteesta. Laukausarkuus ja laukausalttiisuus ovat usein yhteydessä huonoon hermorakenteeseen. Hermorakenne on vahvasti periytyvä ominaisuus. Tarkasteltavana ajanjaksona luonnetestatuista koirista 8,4 % on paukkurtyisiä tai laukausalttiita. Samana ajanjaksona MH-luonnekuvatuista koirista 26,5 % on reagoinut laukauksiin pelokkaasti tai lamaantuvasti, eikä ole palautunut leikkiin/passiivisuuteen (koira on saanut arvion 4 tai 5). Osa koirien omistajista jättää tietoisesti testauttamatta ääniarvoja tai pidättyviä australiankelpieitä, mikä vääristää kokonaistulosta.

MH-luonnekuvaus on kehitetty ruotsalaisten luonnetestien pohjalta 1980-luvulla. Vanhan luonnetestin riittämättömyyden vuoksi (kts. yllä) ruotsalaiset koira-alan ammattilaiset kehittivät testausmenetelmät, jossa otetaan huomioon koiran ikä ja koulutustaso. Ruotsissa luonnekuvauksen ikäraja on 12 kk. MH-luonnekuvauksen avulla saadaan selville yksilön sosiaalisuus, leikkihalukkuus, saalistushalukkuus, rea-

gointi yllättäviin tapahtumiin näkö- ja kuuloaistin välityksellä sekä reagointi pitkään kestävään uhkaan. Koira saa reagoida vapaana eri uhkiin, eikä ihminen uhkaa koira missään vaiheessa. MH-luonnekuvauksessa aktiviteetti arvioidaan kuvaavalla 1-5 asteikolla, jossa 1 kuvaa pientä aktiviteettia ja 5 suurta.

Suomessa MH-luonnekuvaus tuli viralliseksi vuoden 2010 alussa ja Suomessa osallistumisen alaikäraja on 18 kk eikä yläikärajaa ole.

	2009		2010		2011		2012		2013		2014		yht.	
	u	n	u	n	u	n	u	n	u	n	u	n	kpl	%
Kontakti, tervehtiminen														
3				2		1			2	1			6	6,4
4	5	2	6	6	6	6	6	11	15	12	3	3	81	86,2
5							1	2	1	2	1		7	7,4
Kontakti, yhteistyö														
2						1			1	2	1		5	5,3
3	3	2	1	3	3	3	4	5	6	10	1		41	43,6
4	2		5	5	3	3	3	8	11	3	1	3	47	50
5											1		1	1,1
Kontakti, käsittely														
1									1	1	1		3	3,2
2		1		1	1	2		1	1	5	1	1	14	14,9
3	2		2	6	2	5	7	11	8	7	1	1	52	55,3
4	3	1	4	1	3			1	7	1		1	22	23,4
5									1	1	1		3	3,2
Leikki, leikkihalu														
1									1				1	1,1
2	1			2		1	1	2	2	1	1	1	12	12,8
3	2	2	3	2	4	5	3	5	6	8	1	1	42	44,7
4	2		3	2	1	1	3	6	9	6	2	1	36	38,3
5				2	1								3	3,2
Leikki, tarttuminen														
1					1		1		2	1			5	5,3
2	1		1	2	2	2	1	9	1	5	1	1	26	27,7
3	3	1	2	5	2	4	3	4	7	7	2	2	42	44,7
4	1	1	1	1	1	1	1		4	1	1		13	13,8
5			2				1		4	1			8	8,5
Leikki, puruote ja taisteluhalu														
1		1	1	2	2	6	2	5	5	6	2	1	33	35,1
2	2		2	1	2			3	3	1	1	2	17	18,1
3	3	1	3	4	2	1	5	4	8	8			39	41,5
4											1		1	1,1
5				1				1	2				4	4,3
Aktiviteettitaso														
1														
2	2		2	2		2	2	3	7	1	2	2	25	26,6
3	3	2	3	2	2	4	2	3	6	6		1	34	36,2

	4			3	3	1	2	5	4	8	2	28	29,8
	5		1	1	1		1	2	1			7	7,4
Yllätys, pelko													
	1			1			1	2	2		1	7	7,4
	2		2	1	3				2	1	1	10	10,6
	3	3	2	2	3	3	4	4	6	11	10	52	55,3
	4	2		1	2			2	2	3	1	13	13,8
	5		1	1		3		3		3		12	12,8
Yllätys, puolustus/aggressio													
	1	2		3	4	2	3	3	7	12	8	48	51,1
	2	1	2	2	3	2	4	3	3	5	3	30	31,9
	3	2			1	2		1	2	1	4	14	14,9
	4		1						1			2	2,1
Yllätys, uteliaisuus													
	1		2	1		1	5	1	5	1	2	18	19,1
	2	5	2	3	6	5	3	5	5	10	11	55	58,5
	3			1			1		1	4		7	7,4
	4						2		1	2		5	5,3
	5			1	1			1	1	1	2	9	9,6
Yllätys, jäljelle jäävä pelko													
	1		1	2	3	3	3	2	7	12	8	45	47,9
	2	1	1	2	3	1		1	1	4	1	15	16
	3	1		2	2	2	3	1	2	1	5	22	23,4
	4	3					1	3	2	1	1	11	11,7
	5								1			1	1,1
Yllätys, jäljelle jäävä kiinnostus													
	1	4	1	3	5	5	7	4	9	12	9	63	67
	2	1	1	2	2	1		2	4	4	5	23	24,5
	3			1	1			1		2	1	8	8,5
Ääniherkkyys, pelko													
	1		1		1	2			1	1		6	6,4
	2				1					2	1	4	4,3
	3	1	1	3	2	2	6	4	6	14	10	54	57,4
	4	3		3	2	2	1	2	3	1	1	18	19,1
	5	1			2			1	3		3	12	12,8
Ääniherkkyys, uteliaisuus													
	1			1		2	3	2				8	8,5
	2	3	1	1	2	2	1		3	5	6	26	27,7
	3	1			1				2	2	2	9	9,6
	4			1	1	1		1	1	5	2	13	13,8
	5	1	1	3	4	3	4	3	5	6	5	38	40,4
Ääniherkkyys, jäljelle jäävä pelko													
	1	3	2	3	7	3	5	1	8	14	10	61	64,9
	2	1		2	1	2	1	2	2	1	3	15	16
	3					1		2	1	3	2	10	10,6

	4	1		1		1		2	1			1	7	7,4	
	5								1				1	1,1	
Ääniherkkyys, jäljelle jäävä kiinnostus															
	1	4	2	5	6	5	5	6	8	16	13	3	3	76	80,9
	2			1	2	1	1	1	2	1	2	1		12	12,8
	3	1					1			1	1			4	4,3
	4									1				1	1,1
	5									1				1	1,1
Leikki 2, leikkihalu															
	1			1		1	2	1	1	2	2			10	10,6
	2	2			2	2	3		4	1	1	1	2	18	19,1
	3	2	2	2	3	1	2	4	4	8	11	1		40	42,6
	4	1		3	3	2		2	4	7	1	2	1	26	27,7
Leikki 2, tarttuminen															
	1	1	1	1		1	2	1	3	4	2	2	1	19	20,2
	2				2	2	1	1	3	2	5	1	1	18	19,1
	3	3		3	5	2	3	2	4	6	3	1	1	33	35,1
	4	1	1	2	1	1	1	1	3	3	3			17	18,1
	5							2		3	2			7	7,4
Ampuminen															
	1	3		3	3	1			3	12	8	1	1	35	36,8
	2	1		1	4	1	2		1	1	1			12	12,8
	3		1	1	1	3	3	1	6	3	2	1		22	23,4
	4	1				1	1	5	1	1	1	1	1	13	13,8
	5a		1	1			1	1	2	1	3		1	11	11,7
	5b											1		1	1,1

MH-luonnekuvauksessa australiankelpien toivotut arvosanat ovat:

- kontakti 3-5
- leikki 2-5
- aktiviteettitaso 3 tai 4
- jäljelle jäävä pelko (yllätys, ääniherkkyys) 1 tai 2
- ampuminen 1-3

MH-luonnekuvauksen on suorittanut vuosina 2009-2014 90 koiraa: 46 urosta ja 48 narttua (17,25 % samaan aikaan rekisteröidyistä australiankelpieistä). Lukumäärässä ovat mukana Suomessa kasvatetut koirat sekä Suomessa asuvat tuontikoirat jotka ovat suorittaneet luonnekuvauksen joko Suomessa tai Ruotsissa. 41 koiraa on suorittanut sekä luonnetestin että MH-luonnekuvauksen.

Suomessa luonnetestattujen ja MH-luonnekuvauksen suorittaneiden koirien lukumäärä on pysynyt prosentuaalisesti pienenä kokonaisrekisteröinteihin verrattuna. Testattujen koirien otos ei ole siten riittävän kattava antamaan kuvaa koko rodusta eikä vertailukelpoista tietoa australiankelpien luonteista ole saatu rodun alkuperämaasta.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttö

Australiankelpie on alun perin lammaspaimen. Australiassa lammastila voi olla kooltaan 500 000 hehtaaria ja nautatila jopa yli kolme miljoonaa hehtaaria. Näissä olosuhteissa tarvittiin itsenäiseen työskentelyyn kykeneviä, älykkäitä ja kestäviä paimenkoiria. Koirilla tuli olla voimakas paimennusvietti ja halu tehdä töitä isäntänsä kanssa. Niiden tuli olla luonteeltaan riittävän kovia, jotta ne pystyivät paimentamaan enemmän tai vähemmän villejä karjalaumojia ja äksyjä merinolampaita. Luonteenlujuudesta ja oma-aloitteisuudesta huolimatta australiankelpiestä muotoutui vähään tyytyvä, tottelevainen ja helposti koulutettava työkoira. Se on väsymätön työskentelijä, joka jaksaa keskittyä tehtävänsä säästä ja ulkopuolisista häiriöistä piittaamatta.

Käyttöominaisuuksien säilyttäminen

Paimennusvaisto on synnynnäinen, saalisvaistoon pohjautuva käytösmalli, josta puuttuu saalistuksen viimeinen vaihe eli saaliin tappaminen. Australiankelpie on ns. kokoava paimenkoira, eli se pyrkii hakemaan ja kokoamaan paimennettavat eläimet yhteen ja kuljettamaan ne ohjaajan luokse. Paimennus vaatii koiralta ehdotonta kuuliaisuutta ja erinomaista herkkyyttä lukea sekä ohjaajan että lampaiden antamia signaaleja. Paimennuksessa tarpeelliset käyttäytymismallit ovat samoja ominaisuuksia, jotka tekevät australiankelpiestä erinomaisen koiran erilaisiin koiraharrastuslajeihin.

Australiassa paimenlinjainen australiankelpie on tärkein paimenkoiraroduista. Niitä käytetään lammasta ja lihakarjatiloihin sekä laiduntymisessä että ns. yard-koirina, jotka osaavat painostaa eläimiä lajitteluaitoihin, kuljetusautoihin jne. työskennellen eläinten lähellä ja tarvittaessa niiden selkiä pitkin. Laiduntymisen erikoistuneet ns. paddock koirat ovat laajakaarisia, älykkäitä paimenia, jotka osaavat kerätä eläimiä kokoon laajoilta laitumilta. Nämä paimennustyyliä ovat perinnöllisiä ja siten on mahdollista ostaa tietyllä tyylillä paimentava koira joka sopii tilan tarpeisiin.

Suomen paimenlinjaiset australiankelpiet työskentelevät enimmäkseen nautakarjatiloihin sekä lypsytettä liharotuisten eläinten kanssa. Niiden valttina paimennustyössä on hyvä eläinsilmä ja kyky ennakoita sekä eläinten liikkeitä, että tulevia työtehtäviä, jolloin ne parhaimmillaan tuntuvat itse hoitavan työnsä ohjaajan apuna, ilman tarkkaa käskytystä. Tämä vaatii kuitenkin hyvän peruskoulutuksen ja ohjaajan kunnioituksen.

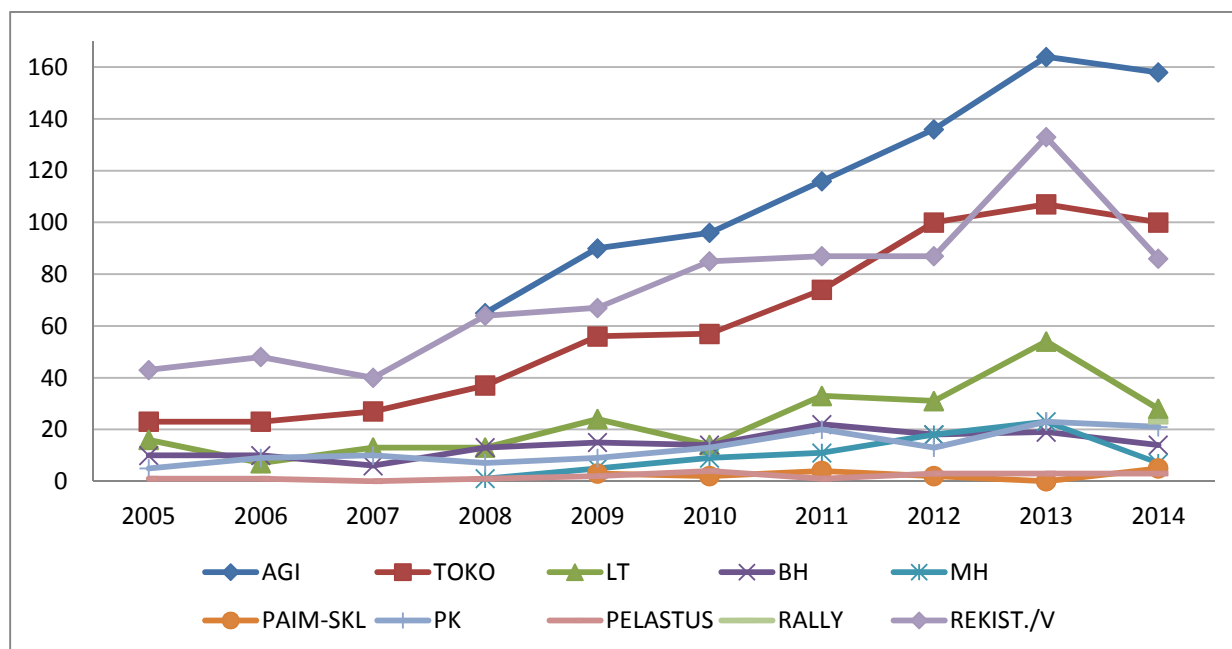
Paimenlinjaisia australiankelpieitä työskentelee myös lammasta ja vuohitiloilla ja ne soveltuvat myös siipikarjan paimennukseen. Paimenlinjaisia australiankelpieitä on tavattu Suomessa myös sika- ja poropaimenina.

Kokeet

Luonteeltaan ja käyttöominaisuuksiltaan australiankelpie on myös harrastuskoiraksi sopiva ja niitä tavataan rodun yksilömäärään nähden paljon erilaisissa koiraharrastuslajeissa. Australiankelpielle tyypilliset ominaisuudet, kuten miellyttämisenhalu sekä väsymättömyys, tekevät siitä mainion harrastuskoiran. Australiankelpie kykenee itsenäiseen työskentelyyn, mutta pysyy samalla ohjattavissa, mikä tekee siitä suosituksen etenkin agilitykoirana.

Taulukko. Kokeisiin osallistuneet australiankelpiet vuosina 2005-2014

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AGI	N.A.	N.A.	N.A.	65	90	96	116	136	164	158
TOKO	23	23	27	37	56	57	74	100	107	100
LT	16	7	13	13	24	14	33	31	54	28
BH	10	10	6	13	15	14	22	18	19	14
MH				1	5	9	11	18	23	7
PAIM-SKL					3	2	4	2	0	5
PK	5	9	10	7	9	13	20	13	23	21
PELASTUS	1	1	0	1	2	4	1	3	3	3
RALLY										23
REKIST./V	43	48	40	64	67	85	87	87	133	86

Valtaosa australiankelpieistä onkin tänä päivänä Suomessa harrastuskoirina eri koiraharrastuslajeissa. Etenkin agility on kelpieharrastajien suosiossa. Myös tottelevaisuuskokeissa niiden kanssa kilpaillaan ahkerasti ja australiankelpieissä onkin jo lukuisia agility- ja tokovalioita. Palveluskoirakokeisiin osallistuneiden australiankelpieiden lukumäärä on kasvanut mukavasti ja käyttövalioita on saatu monen vuoden tauon jälkeen taas lisää. Uutena lajina on mukaan tullut rallytoko, johon australiankelpie sopiikin innokkuutensa ja koulutettavuutensa puolesta erinomaisesti. Viime vuosina on myös paimennus harrastuksena saanut jalansijaa, ja täten onkin mahdollista tutustua koiransa paimennusominaisuuksiin, vaikkei lampaita omistaisikaan.

Alkuperäiset, rodunomaiset käyttäytymistarpeet ja niiden täyttäminen

Australiankelpien rodunomainen luonne tulee parhaiten selville paimennuskäytössä, olkoon se sitten arkityö tai paimennuskoe. Suomen Paimenkoirayhdistys ry on järjestänyt paimennuskokeita 1980-luvulta lähtien ja SBCAK järjesti ensimmäiset SKL:n alaiset paimennuskokeet kesällä 2009. Paimennuskokeiden tehtävät ovat aivan samoja tehtäviä kuin mitä arkisessa työssä lampaiden tai nautojen kanssa

tulee vastaan. Nämä paimenuksessa tarpeelliset käyttäytymismallit ovat samalla ominaisuuksia, jotka tekevät australiankelpiä erinomaisen koiran myös muihin harrastuslajeihin.

Paimenlinjaisen australiankelpien ja harrastuslinjaisen australiankelpien linjaero näkyy voimakkaimmin paimennusvietin voimakkuudessa ja ns. karjasilmässä, eli koiran kyvyssä luontaisesti ennakoida paimennettavien eläinten käyttäytymistä. Harrastuslinjaisilla koirilla taipumukset eivät usein enää riitä tilapaimenukseen. SPKY:ssä rekisteröitäville paimenlinjaisille australiankelpieille annetaan paimennustakuu, joka oikeuttaa uuteen koiraan tai koiran hinnan korvaamiseen jos koira ei sovellu työhönsä.

Australiankelpie on vilkas ja aktiivinen rotu, joka vaatii toimintaa ja tehtäviä ollakseen tyytyväinen. Eri harrastuslajit riittävät täyttämään australiankelpien toiminnantarpeen, oli se sitten agility, toko tai jokin muu laji. Jokaisen harrastuslinjaisen australiankelpien ei tarvitse päästä paimentamaan, koska niillä harvemmin on kykyjä varsinaiseen työhön, vaikka osoittavatkin kiinnostusta lampaita kohtaan ja omaavat joitakin oikeita toimintamalleja. Australiankelpien toiminnantarve tyydyttyy muissakin harrastuslajeissa.

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Australiankelpiet ovat pääsääntöisesti varsin helppoja koiria arjessa mikäli niille tarjotaan riittävästi tekemistä. Yksinoloon liittyviä ongelmia ei tavallisesti esiinny pentuajan jälkeen. Australiankelpiet ovat tyypillisesti varsin sosiaalisia ihmisiä kohtaan. Australiankelpieiden sosiaalisuus toisia koiria kohtaan on hyvin yksilöllistä. Pääsääntöisesti koirat kuitenkin tulevat hyvin toimeen myös toisten koirien kanssa. Ääniherkkyyttä esiintyy rodussa jonkin verran.

Lisääntymiskäyttäytyminen on pääosin ongelmatonta. Valtaosa pentueista syntyy luonnollisen astutuksen ja luonnollisen synnytyksen kautta. Lisääntymiskäyttäytymisestä enemmän tietoa kappaleessa 4.3.4.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta

Australiankelpien tulisi aina olla helposti ohjattavissa ja sen tulee kyetä rentoutumaan ongelmitta sekä kotona että muualla eri tehtävien välillä. Kuitenkin on yksilöitä, jotka ottavat ympäristöstä häiriötä niin, etteivät ne pysty keskittymään ja käyttäytyvät hermostuneesti. Tämä ei ole toivottavaa käytöstä australiankelpiellä. Australiankelpien tulisi olla hyvin sosiaalinen rotu ihmisiä kohtaan. On kuitenkin yksilöitä, jotka ovat joko hieman tai selvästi pidättyviä vieraita ihmisiä kohtaan.

Rotuna australiankelpie on hyvin signaaliherkkä; monet ihmiset eivät ymmärrä koirien kieltä ja käyttävät tietämättään uhkaavia eleitä koiria kohtaan. Australiankelpie reagoi näihin helposti väistämällä tai osoittamalla rauhoittavia tai alistuvia eleitä. Tällöin kyse ei ole kuitenkaan arkuudesta, kuten osa ihmisistä virheellisesti tulkitsee, vaan yksinkertaisesti voimakkaasta elekielestä.

Australiankelpiellä on jonkin verran ääniherkkyyttä. Tämän päivän yhteiskunnassa ääniherkkyys aiheuttaa koiralle sekä koiran omistajalle stressiä. Esimerkiksi naulapysyys, kompressorit, uudenvuoden tulitteen tai ukkosen jyrinä voivat laukausta pelon. Tällöin australiankelpie yleensä pyrkii pois tilanteesta, ja sen vire laskee, mutta harvoin se menee täysin toimintakyvyttömäksi. Suomessa australiankelpiet ovat myös aktiivisia harrastuskoiria, joiden tulee kestää koe- ja kilpailutilanteessa laukauksia ja muita kovia ääniä. Tämä on asia, johon sekä kasvattajien että harrastajien tulisi kiinnittää huomiota, ettei ääniherk-

kyys pääsisi rodussamme lisääntymään. Liiallinen pehmeys ja hermostuneisuus ovat ominaisuuksia, joita ei jalostuskoiralla saisi olla ja hermorakenteen puutteet tulisi myös ottaa huomioon jalostuksessa.

Vietttömyys on jalostuksesta poissulkeva tekijä, sillä australiankelpien tulee ilmentää pitkäkestoista motivaatiota työskentelyyn. On suositeltavaa, että kaikki jalostusyksilöt koulutetaan riittävän pitkälle, jotta niiden toimintakykyä, pitkäjänteisyyttä, keskittymiskykyä ja vireen kestoa voidaan arvioida.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Lonkkanivelen kasvuhäiriö

Lonkkanivel koostuu kolmen lantioluun muodostamasta nivelkuopasta ja siihen sopivasta reisiluun päästä. Niveltä ympäröi nivelpussi ja nivelontelossa on voiteluaineena nivelnestettä. Nivelpintoja päällystää nivelrusto. Reisiluun pään side kiinnittää reisiluun nivelkuoppaan. Vahvat lantion lihakset tukevat niveltä ja pitävät reisiluun pään nivelkuopassa painorasituksen aikana. Ongelmatapauksissa reisiluun pallopää ei moitteettomasti sovi lantionluiden muodostamaan lonkkamaljaan. Myöhemmin nivelrusto voi pahiten rasittuneista kohdista kulua kokonaan pois. Lonkkanivel muotoutuu kasvun aikana. Lonkkaniveldysplasian diagnosointi tehdään röntgenkuvista. Koiran tulee olla kuvattaessa vähintään yhden vuoden ikäinen. Löysyys otetaan huomioon kuvia tarkasteltaessa, sillä sen sanotaan olevan aikaisin havaittavissa oleva merkki lonkkaniveldysplasian kehittymisestä. Suomessa tällä hetkellä voimassa oleva luokittelu perustuu FCI:n kriteereihin.

Lonkkaniveldysplasia luokitellaan seuraavasti:

- A ei muutoksia
- B lähes normaali / rajatapaus
- C lievä dysplasia
- D kohtalainen (keskivaikea) dysplasia
- E vaikea-asteinen dysplasia

Lonkkaniveldysplasian on osoitettu olevan polygeneettisesti periytyvä (monen geenin aiheuttama) sairaus. Arviot sen periytyvyysasteesta vaihtelevat eri tutkimuksissa rotu- ja populaatiokohtaisesti. Perimän lisäksi koiran lonkkanivelen ilmiösuun vaikuttavat myös kasvuajan ruokinta, kohtuuton rasitus tai nopeakasvuisuus pentuiässä. Paras keino pienentää dysplastisten yksilöiden osuutta rodussa on käyttää terveitä koiria jalostukseen. Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota myös jalostukseen käytettävän yksilön vanhempien, sisarusten ja jälkeläisten lonkkatilanteeseen ja ruokkia kasvavat pennut sekä kantavat ja imettävät nartut optimaalisesti.

Lonkkaniveldysplasia altistaa sitä sairastavan koiran nivelrikon muodostumiselle. Lonkkaniveldysplasia ei välttämättä aiheuta haittaa koiran jokapäiväiseen elämään, mutta saattaa lyhentää koiran käyttöikää työhön eli paimentamiseen tai aktiiviseen harrastamiseen. Pahimmillaan lonkkaniveldysplasia kuitenkin vammauttaa koiran jo nuorena ja vaikeuttaa koiran normaalia liikkumista aiheuttaen myös kipua ja haittaa näin oleellisesti yksilön työ- ja harrastuskäyttöä.

Taulukko. Lonkkaniveltilasto vuosina 2004–2013 syntyneiden suomalaisten australiankelpieiden osalta. Taulukossa esitetään lonkkaniveltulosten (A–E) kokonaismäärät kunakin vuonna sekä koko kymmenen vuoden aikana syntyneiden koirien osalta.

Vuosi	Syntyneitä	A	B	C	D	E	Yhteensä
2004	25	12	6	2	1	0	21
2005	49	16	5	10	3	0	34
2006	52	21	12	6	0	0	39
2007	40	20	11	2	0	0	33
2008	61	20	13	9	1	1	44
2009	64	40	8	6	0	0	54
2010	106	53	27	8	3	1	92
2011	88	38	17	6	2	0	63
2012	88	32	9	6	1	0	48
2013	118	28	14	2	1	0	45
Yhteensä	691	280	122	57	12	2	473

Taulukko. Lonkkaniveltilasto vuosina 2004–2013 syntyneiden australiankelpieiden osalta. Taulukossa esitellään lonkkaniveltulosten (A–E) suhteellista osuutta kunakin vuonna sekä koko kymmenen vuoden aikana syntyneistä koirista.

Vuosi	Tutkittu	A	B	C	D	E
2004	84 %	57 %	29 %	10 %	5 %	0 %
2005	69 %	47 %	15 %	29 %	9 %	0 %
2006	75 %	54 %	31 %	15 %	0 %	0 %
2007	82 %	61 %	33 %	6 %	0 %	0 %
2008	72 %	45 %	30 %	20 %	2 %	2 %
2009	84 %	74 %	15 %	11 %	0 %	0 %
2010	87 %	58 %	29 %	9 %	3 %	1 %
2011	72 %	60 %	27 %	10 %	3 %	0 %
2012	55 %	67 %	19 %	12 %	2 %	0 %
2013	38 %	62 %	31 %	4 %	2 %	0 %
Yhteensä	68 %	59 %	26 %	12 %	3 %	0 %

Australiankelpieiden määrä on lisääntynyt kymmenessä vuodessa merkittävästi. Tutkimustulosten valossa australiankelpieiden lonkkatilanne on kuitenkin pysynyt hyvänä. Rodun suosion kasvu ei ainakaan vielä näy huonontuneena lonkkaterveytenä. Valtaosa tutkituista on A-B-luokkaa, C- ja D-lonkkaisten australiankelpieiden osuus on pysynyt matalana, ja E-lonkkaisten osuus on hyvin pieni, yhteensä kaksi yksilöä tutkimusjakson aikana. On kuitenkin huolestuttavaa, että eniten käytettyjen jalostuskoirien listalla on monta C-lonkkaista australiankelpiä.

Tavoite: Lonkkaniveldysplasia -tilanteen seuraamisen kannalta olisi tärkeää, että mahdollisimman suuri osa kannasta tutkittaisiin. Myös muiden kuin jalostuskäytössä olevien koirien tulokset antavat kasvattajille ja yhdistykselle tärkeää tietoa. Yhdistys toivoo kasvattajien suosittavan kasvattiansa omistajille lonkkatutkimusta.

Suositus: Australiankelpieiden jalostuksessa pitäisi suosia vain A- ja B-lonkkaisia koiria. C-lonkkaisen australiankelpien jalostuskäyttöä tulee harkita tarkkaan ja sen saa yhdistää vain A-lonkkaiseen. C-

lonkkaisia koiria suositellaan käytettävän jalostukseen enintään yhden normaalikokoisen pentueen verran.

Välimuotoinen lanneristinikama

Välimuotoinen lanne-ristinikama (lumbosacral transitional vertebra, LTV) on yleinen synnynnäinen ja perinnöllinen nikamaepämuodostuma, jonka periytymismekanismia ei tunneta. LTV:llä tarkoitetaan nikamaa, jossa on sekä lanne- että ristinikaman piirteitä. Välimuotoinen nikama voi olla viimeinen lannenikama (L7), jolloin puhutaan sakralisaatiosta tai ensimmäinen ristiluun nikama (S1), jolloin puhutaan lumbalisaatiosta. Muutos voi olla symmetrinen eli samanlainen oikealla ja vasemmalla puolella tai epäsymmetrinen, jolloin selällään otetussa röntgenkuvassa nähdään puoliero. Diagnoosi tehdään usein lonkkakuvasta, josta voidaan nähdä koiran ristiluu ja lanne-ristiluuliitos yhdestä suunnasta ("ylhäältäpäin"). Joillain koirilla lannenikamien lukumäärä on poikkeava, normaalin 7 nikaman sijaan näillä koirilla on 8 tai 6 lannenikamaa. Tämä on yksi LTV:n muoto ja se voidaan nähdä sivusuunnasta otetusta röntgenkuvasta (koira on kuvattaessa kyljellään), jossa ristiluun lisäksi näkyy koko lanneranka.

LTV:tä esiintyy useilla koiraroduilla, ja ainakin saksanpaimenkoirilla sen yhteydestä selkävaivoihin on tutkimustietoa. LTV altistaa lanne-ristiluuliitosalueen varhaiselle rappeutumiselle, minkä seurauksia voivat olla takaselän kivut ja pahimmassa tapauksessa takajalkojen halvausoireet. Hoitona käytetään lepoa ja kipulääkkeitä ja vakavimmissa tapauksissa leikkaushoitoa. Kotikoirina sairastuneet koirat pärjäävät usein melko hyvin, mutta ennuste paluusta harrastus- tai työkoiraksi on epävarma.

LTV:stä lausunnon voi saada 12 kuukautta täyttänyt koira. Arvostelussa käytetty asteikko:

LTV0	Ei muutoksia
LTV1	Jakautunut ristiluun keskiharjanne (S1–S2)
LTV2	Symmetrinen välimuotoinen lanne-ristinikama
LTV3	Epäsymmetrinen lanne-ristinikama
LTV4	6 tai 8 lannenikamaa

(Lappalainen 2014)

Virallista LTV-lausuntoa on ollut mahdollista saada kesäkuusta 2013 alkaen. Vuosina 2013-2014 on yhteensä 58 kelpiä käynyt virallisissa selkäkuviissa. Näistä 47 kpl sai lausunnon "LTV0 eli ei muutoksia" ja 11 kpl "LTV1 jakautunut ristiluun keskiharjanne". Vuoden 2015 tammi-helmikuun aikana 11 australiankelpiä on saanut LTV-lausunnon joista 3 kpl tuloksella LTV2, 1 kpl tuloksella LTV1 ja 7 kpl tuloksella LTV0.

Vuosi	LTV0	LTV1	LTV2	LTV3	Yhteensä
2013	15	0	0	0	15
2014	32	11	0	0	43
1-2/2015	7	1	3	0	11
Yhteensä	54	12	3	0	69

SBCAK ry:n julkiseen terveystietokantaan on ilmoitettu neljä australiankelpiä joilla todettu epävirallisesti välimuotoinen lanneristinikama, mutta näistä koirista ei ole tiedossa epämuodostuman astetta.

Joten kaiken kaikkiaan helmikuun loppuun 2015 mennessä LTV-muutoksia tiedetään olevan 15 australiankelpiellä, terveiksi on todettu 54 australiankelpiä.

Virallisten lausuntojen mukaan voidaan siis laskea LTV-muutoksia esiintyvän 22 %:lla australiankelpieistä. Lisäksi 18 australiankelpiä on saanut vuosina 2013-2014 spondyloosilausunnon ”SPO puhdas”. Terveyskyselyyn on ilmoitettu neljä kelpiä joilla on todettu spondyloosi. (Koiranet Jalostustietojärjestelmä ja Julkinen terveystietokanta)

On tärkeitä jatkossakin kerätä tietoa australiankelpiiden selkämuutoksista. Yhdistys toivookin että mahdollisimman moni australiankelpie kuvattaisiin virallisesti myös selän osalta.

Suositus: Jalostukseen käytettävät australiankelpiet tulisi selkäkuvata virallisesti. Jalostuksessa LTV1-lausunnon saanut australiankelpie yhdistettäisiin vain LTV0-lausunnon saaneen australiankelpien kanssa. LTV2-LTV4-lausunnon saaneet australiankelpiet tulee jättää pois jalostuksesta. Myös oireilevat koirat on syytä jättää pois jalostuksesta, riippumatta tutkimustuloksesta.

Silmäsairaudet

Perinnöllinen harmaakaihi

Perinnöllinen harmaakaihi eli HC voi olla synnynnäinen, varhaisnuoruudessa syntyvä tai myöhemmällä iällä kehittyvä mykiön samentuma. Se ilmenee molemmissa silmissä, rodulle ominaisessa paikassa linssiä ja useimmiten lisääntyy tai tiivistyy iän myötä. Kaihin periytymismekanismi on tuntematon. Kaihista on olemassa myös ei-perinnöllinen muoto, joka voi aiheutua jostakin sairaudesta, lääkkeestä, tapaturmasta tai vanhuudesta. Tällöin kaihista käytetään nimitystä katarakta. HC-tapauksia on Suomessa tullut tietoon muutamia. Taudin esiintyvyyttä olisi hyvä seurata huolella peilauttamalla koiria myös vanhemmalla iällä. Erityisesti jalostusyksilöiden silmäterveyttä on syytä seurata myös vanhemmalla iällä.

Suositus: Perinnöllistä harmaakaihina sairastavaa yksilöä ei saa käyttää jalostukseen.

PRA

Progressiivinen retinan atrofia eli etenevä verkkokalvon surkastuma periytyy useimmissa roduissa resessiivisesti. PRA:ta on useita eri muotoja, jotka ilmenevät eri roduilla tyypilliseen aikaan aina pennusta kymmeneen vuoteen asti, jolloin on vaarana sekoittaa sairaus vanhuuden aikaiseen verkkokalvon rappeutumiseen. Sairauden ensioireena on hämäränäön heikkeneminen ja lopulta sairaus johtaa sokeutumiseen. PRA on etenevä sairaus, jonka vuoksi koirat tulisi tutkia säännöllisin väliajoin.

Suomessa on viime vuosina viisi australiankelpiä saanut diagnoosin ”PRA epäilyttävä”. Kun näitä koiria on vuosien saatossa tutkittu uudestaan, on todettu että sairaus ei ole näillä yksilöillä edennyt. Kahden vuoden seurantajakson jälkeen, jos PRA-muutokset eivät ole edenneet, diagnoosi poistuu ja silmät voidaan todeta PRA:n osalta terveeksi. Usea suomalainen silmälääkäri on tällaisten australiankelpiiden omistajille todennut etteivät he tiedä mikä aiheuttaa sen, että silmässä on ikään kuin alkavaa PRA:ta, mutta se ei koskaan muutu PRA:ksi. Näillä yksilöillä muutos on nykyisen käsityksen mukaan lähinnä kosmeettinen. Asiaa on syytä kuitenkin seurata tarkasti.

Suositus: ”PRA-epäilyttävä”-lausunnon saanutta koiraa ei tule käyttää jalostukseen, jollei lausunto uusintatarkastuksessa kahden vuoden jälkeen toteamisesta poistu ja silmiä todeta terveiksi. PRA:ta sairastavaa koiraa tai varmaksi tiedettyä kantajaa ei tule käyttää jalostukseen.

Muut silmäsairaudet

RD (retinan dysplasia eli verkkokalvon synnynnäinen kehityshäiriö) jaetaan kolmeen muotoon, multifokaaliin (MRD), geografiseen (GRD) ja totaaliseen (TRD). MRD:ssa verkkokalvolla näkyy yksittäisiä poimuja, jotka syntyvät verkkokalvon paikallisen virhekehityksen seurauksena. Poimujen määrä voi vaihdella. MRD ei vaikuta näkökykyyn. GRD:ssa verkkokalvo on väärin kehittynyt laajemmalla alueella, mikä voi vaikuttaa koiran näkökykyyn ja TRD:ssa verkkokalvo on kokonaan irtautunut, mikä aiheuttaa silmän täydellisen sokeuden. MRD-muutokset eivät pahene iän myötä, vaan saattavat pikemminkin osittain hävitä näkyvistä vanhemmiten. GRD:aan saattaa iän myötä liittyä paikallista verkkokalvon rappeumaa muutoksen alueella. Useilla roduilla RD:n on todettu periytyvän väistyvästi. Eri RD-muotojen välistä geneettistä yhteyttä ei tunneta.

PPM (persistent pupillary membranes) ovat synnynnäisiä sikiöaikaisten verisuonten ja kalvojen jäänteitä iiriksessä eli värikalvossa. Vakavimmat asteet, joissa jäänteet kiinnittyvät linssin etupinnalle ja/tai sarveiskalvon sisäpinnalle, voivat vaikuttaa näkökykyyn. Epäillään perinnölliseksi, synnynnäiseksi muutokseksi joillakin roduilla.

Linssiluksaatio (primääri) on perinnöllinen silmäsairaus joillakin roduilla (pääasiassa pienet terrierirodut). Se tarkoittaa linssin siirtymistä normaalilta paikaltaan joko etukammioon sarveiskalvon taakse tai takakammioon lasiaiseen. Linssiluksaatio aiheuttaa silmään voimakasta kipua, värikalvon tulehdusta ja usein myös silmän sisäisen paineen nousua (glaukooma). Linssiluksaation hoito on leikkaushoito. Linssiluksaation epäillään periytyvän autosomaalisesti resessiivisesti.

Distichiasis / ektooppinen cilia (Kennelliitto tallensi aiemmin yhteisellä nimikkeellä cilia aberranta) tarkoittaa ylimääräisiä ripsiä, jotka tulevat ulos joko normaalin ripsirivin sisäpuolelta luomen reunasta (distichiasis) tai luomen sisäpinnalta (ektooppinen cilia). Caruncular trichiasis tarkoittaa silmän sisänurkan ihon karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle ärsyttäen silmää. Luomen reunasta kasvavat ripset voivat kaartua ulospäin normaalien ripsien tavoin tai ne kääntyvät sisäänpäin kohti sarveiskalvoa. Ripset voivat olla pehmeitä tai kovia. Etenkin luomen sisäpinnan läpi suoraan sarveiskalvoa vasten kasvava ripsi voi aiheuttaa sarveiskalvon vaurioitumisen. Tämä ilmenee silmän siristelynä ja ylimääräisenä kyynelvuotona. Silmän sarveiskalvon pinnalla ’uivat’, pehmeät distichiasis-ripset eivät yleensä aiheuta oireita.

Oireilevilta koirilta ripsiä voidaan poistaa nyppimällä, jolloin ne kasvavat uudestaan tai poistaa ne pysyvästi polttamalla tai leikkauksella. Vaiva on selvästi periytyvä, mutta periytymismekanismi ei ole tiedossa. Luokitellaan nykyään silmätarkastuksissa lieviin, kohtalaisiin ja vakaviin muotoihin. (Vanhapelto & Lappalainen 2015)

Vuosina 2004-2013 on edellä mainittuja silmäsairauksia todettu jokseenkin harvalukuisina, mm lasiaisen rappeumaa 1 kpl, Distichias eli ylimääräinen ripsi/ripsiä 4 kpl, PPM iris-iris tai diagnoosi avoin yhteensä 5 kpl, RD multifokaali 3 kpl.

Taulukko. Taulukosta näkee kuinka monta australiankelpietä on tutkittu silmäsairauksien osalta vuosina 2004-2013.

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terveitä	Terveitä %
2004	25	15	60 %	15	100 %
2005	49	15	31 %	14	93 %
2006	52	27	52 %	26	96 %
2007	40	14	35 %	13	93 %
2008	61	21	34 %	20	95 %
2009	64	34	53 %	32	94 %
2010	106	65	61 %	64	98 %
2011	88	33	38 %	29	88 %
2012	88	15	17 %	15	100 %
2013	118	13	11 %	13	100 %

KoiraNet Jalostustietojärjestelmä 2015

Yhdistys toivoo että silmäpeilausten määrä lisääntyisi australiankelpieiden osalta. Lisäksi moni sairaus ilmenee vasta iän myötä, joten olisi hyvä uusintapeilauttaa koiran silmät parin vuoden välein. Varsinkin jalostuskoirien kohdalla tämä olisi suotavaa.

Suositus: Muiden silmäsairauksien kohdalla koiran jalostuskäytöstä tulee keskustella eläinlääkärin ja jalostustoimikunnan kanssa.

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Kyynärnivelen kasvuhäiriö

Kyynärnivelen kasvuhäiriö (engl. elbow dysplasia, ED) on yleisin isojen ja jättikokoisten koirien etujalan nivelkivun ja ontumisen aiheuttaja. Kyynärnivelen kasvuhäiriön eri muotoja ovat varisliisäkkeen (processus coronoideus) sisemmän osan sairaus, olkaluun nivelnastan (condylus humeralis) sisemmän osan osteokondroosi ja kiinnittymätön kyynärpään uloke (processus anconaeus). Kyynärnivelen inkongruenssia (nivelpintojen epäyhdenmukaisuutta) pidetään tärkeänä syynä kaikkiin edellä mainittuihin kasvuhäiriöihin ja myös se lasketaan kyynärnivelen kasvuhäiriöksi.

Kyynärnivelen kasvuhäiriön periytyminen on polygeenistä eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Kasvuhäiriön tyyppi vaihtelee eri roduilla, mikä viittaa siihen että aiheuttajina ovat eri geenit. Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykykasityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnissä, mutta ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä.

Kaikissa kyynärnivelen kasvuhäiriöissä oireet alkavat keskimäärin 4 – 7 kuukauden iässä. Tyypillinen oire on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Ontuminen voi olla jatkuvaa tai ajoittaista. Omistajan voi olla vaikea havaita koiran ontumista, jos kasvuhäiriö on molemminpuolinen. Toisinaan kasvuhäiriö on molemmissa kyynärnivelistä, vaikka koira ontuu vain toista jalkaa. Usein oireet huomataan vasta aikuisiällä ja silloin oireet johtuvat kasvuhäiriön seurauksena kehittyneestä nivelrikosta. Kiinnittymätön kyynärpään uloke ei välttämättä oireile nuorella koiralla ja se voi olla röntgenkuvauksen sivulöydös.

Kasvuhäiriöiden ja niiden erilaisten kirurgisten hoitojen tehosta ja pitkäaikaisennusteesta ei ole olemassa kattavia tutkimuksia. Leikkaushoidon hyöty on epävarma, jos nivelessä on jo selvät nivelrikon merkit. Kaikkien kyynärnivelen kasvuhäiriöiden seurauksena on ainakin hoitamattomana yleensä nivelrikko. Leikattuunkin jalkaan kehittyy usein jonkin asteinen nivelrikko, mutta sen määrä voi olla vähäisempää ja se voi kehittyä myöhemmin kuin ilman leikkausta hoidetussa nivelessä. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koiraan yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko, koska koiran painosta noin 60 % on etuosalla. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painon pudotus, liikunnan rajoitus ja tarvittaessa käytetään myös tulehduskipulääkkeitä. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä. (Lappalainen 2010)

Taulukko. Kyynärniveltilasto vuosina 2004–2013 syntyneiden australiankelpieiden osalta. Taulukossa esitetään kyynärniveltulosten (0–3) kokonaismäärät kunakin vuonna sekä koko kymmenen vuoden aikana syntyneiden koirien osalta.

Vuosi	Syntyneitä	0	1	2	3	Yhteensä
2004	25	19	1	0	0	20
2005	49	30	0	0	0	30
2006	52	37	0	0	0	37
2007	40	31	0	0	0	31
2008	61	40	1	0	0	41
2009	64	51	0	0	1	52
2010	106	89	0	0	0	89
2011	88	63	0	0	0	63
2012	88	43	0	0	0	43
2013	118	43	0	0	0	43
Yhteensä	691	446	2	0	1	449

Taulukko Kyynärniveldysplasiatilasto vuosina 2004–2013 syntyneiden australiankelpieiden osalta. Taulukossa esitetään kyynärniveltulosten (0–3) suhteellista osuutta kunakin vuonna sekä koko kymmenen vuoden aikana syntyneistä koirista.

Vuosi	Tutkittu	0	1	2	3
2004	80 %	95 %	5 %	0 %	0 %
2005	61 %	100 %	0 %	0 %	0 %
2006	71 %	100 %	0 %	0 %	0 %
2007	78 %	100 %	0 %	0 %	0 %
2008	67 %	98 %	2 %	0 %	0 %
2009	81 %	98 %	0 %	0 %	2 %
2010	84 %	100 %	0 %	0 %	0 %
2011	72 %	100 %	0 %	0 %	0 %
2012	49 %	100 %	0 %	0 %	0 %
2013	36 %	100 %	0 %	0 %	0 %
Yhteensä	65 %	99 %	0 %	0 %	0 %

Tutkittuna ajanjaksona vain kaksi koira on saanut 1-tuloksen ja yksi koira 3-tuloksen. Kyynärniveldysplasia -tilanteen seuraamisen kannalta olisi tärkeää että mahdollisimman suuri osa kannasta tutkittaisiin. Myös muiden kuin jalostuskäytössä olevien koirien tulokset antavat kasvattajille ja yhdistykselle

tärkeää tietoa. Yhdistys toivoo kasvattajien suosittelleen kasvattiansa omistajille kyynärniveltutkimusta. Tavoitteena on, että kyynärniveldysplasia tapaukset pysyvät edelleen hajatapauksina.

Suositus: Vain tuloksen 0 saaneita koiria käytetään jalostukseen.

Patellaluksaatio

Polvinivelen rakenteelliset heikkoudet altistavat patellaluksaatiolle eli polvilumpion sijoiltaan menolle. Jalka-asento on virheellinen ja polvilumpion telaurat ovat liian matalat.

Patellaluksaatiota esiintyy suhteellisen runsaasti kääpiöroduilla ja sellaisilla suuremmilla roduilla, joilla on suora takajalka. Vika on periytyvä. Polvilumpion rakennetta säätelevät useat eri geenit, joiden esilletuloa myös ympäristö muokkaa.

Pienikokoisilla roduilla polvilumpio luksoituu yleensä sisäänpäin (mediaalisesti). Patellaluksaatio on synnynnäinen ja jaetaan vian vakavuuden perusteella neljään eri asteeseen. Eläinlääkäri tutkii polvet tunnustelemalla. I - asteen luksaatiot ovat tavallisesti oireettomia eivätkä kaipaa hoitoa. II- ja III - asteen luksaatioissa koiralla havaitaan selviä liikkumisvaikeuksia. Ravatessaan koira koukistaa hetkittäin raajaansa sen sijaan että tukeutuisi sillä maahan (polvilumpio on luiskahtanut pois paikoiltaan), ja jatkaa sitten normaalia ravia (polvilumpio on palautunut paikoilleen). IV - asteen luksaatioissa polvilumpio on pysyvästi pois paikoiltaan. Usein oireet huomataan tapaturman jälkeen, vaikka kyseessä on synnynnäinen vika. Patellaluksaatio voi myös pahentua eikä nuorena saatu tulos välttämättä ole lopullinen.

Lievien patellaluksaation muotojen hoidoksi riittää yleensä lepo ja kipulääkitys. Jos tämä ei auta, patellaluksaatiota voidaan hoitaa kirurgisesti. Leikkausmenetelmiä on useita. Vaikeimman asteen luksaatioissa hoito voi vaatia useita leikkauksia ja ennuste voi olla huono.

Arvostelussa käytetään Putnamin asteikkoa. Luksaatio voi olla mediaalinen ja/tai lateraalinen:

0	Polvilumpio ei luksoidu.
Aste 1	Polvinivel on lähes normaali. Polvilumpiota voidaan liikutella helpommin kuin normaalisti ja patella saadaan luksoitumaan mikäli polvea samalla ojennetaan. Patella saattaa luksoitua ajoittain, mutta se palautuu itsestään paikoilleen. Polvilumpion suoran siteen kiinnityskohta saattaa olla lievästi kiertynyt.
Aste 2	Polvilumpio on tavallisesti paikoillaan raajan ollessa ojennettuna. Lumpio luksoituu polvea koukistettaessa tai rotatoitaessa (kierrettäessä) ja pysyy poissa telaurasta kunnes se asetetaan takaisin paikoilleen. Sääriluun (tibia) yläosa on kiertynyt jopa 30 astetta sisäänpäin (pienet koirat).
Aste 3	Polvilumpio on yleensä luksoituneena. Lumpio saadaan asetettua tilapäisesti paikoilleen. Sääriluun yläosa on kiertynyt jopa 30–60 astetta.
Aste 4	Polvilumpio on pysyvästi sijoiltaan, eikä se pysy telaurassa ilman leikkausta. Sääriluun yläosa kiertynyt jopa 90 astetta.

(Lappalainen 2011)

Vuosina 2004-2013 syntyneistä virallisesti tutkituista australiankelpieistä vain kahdella (2) on toisessa polvessa patellaluksaatio aste 1. Loput 212 polvitutkittua koiraa on lausuttu terveiksi. Tämä kattaa keskimäärin noin 30 % vuosittain rekisteröidyistä australiankelpieistä.

On kuitenkin huomattava, että kaikki tapaukset eivät tule ilmi virallisessa polvitutkimuksessa. Australiankelpieillä on raportoitu eriasteisia patellaluksaatioita viisi kappaletta SBCAK ry:n julkiseen terveystietokantaan. Monet ovat vaatineet leikkaushoitoa vaikka luksoituminen ei ole käynyt ilmi tavallisessa polvitarkastuksessa. Koska terveystietokannan aineisto on uutuuttaan vielä suppea, on syytä epäillä etteivät kaikki tapaukset ole tulleet yhdistyksen tietoon. Yhdistys toivookin kaikista tapauksista raportoitavan julkiseen terveystietokantaan tai jalostustoimikunnalle. On erittäin tärkeää pitää huolta ettei patellaluksaatio pääse yleistymään rodussa. (Julkinen terveystietokanta 2015)

Suositus: Patellaluksaatiota sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Lisäksi kaikilla jalostukseen käytettävillä koirilla tulisi olla virallinen polvitutkimustulos 0/0 tuloksella.

Osteokondroosi

Osteokondroosi eli osteochondritis dissecans (OCD) on nivelen kasvuhäiriö, joka australiankelpieillä esiintyy useimmiten olkanivelessä, mutta voi muodostua myös esim. kynnär-, polvi- tai kinnerniveleen. Sairaus ilmenee kasvuikäisillä pennuilla, noin 4-8 kk iässä, ja oireilee ontumisena.

Sairauden arvellaan olevan monitekijäinen eli ilmiasuun vaikuttavat perinnöllisen alttiuden lisäksi todennäköisesti myös ympäristötekijät kuten kasvuikäisen ravinto ja fyysinen rasitus. Pennun ja nuoren koiran ruokintaan ja liikunnan määrään ja laatuun tulisi kiinnittää erityistä huomiota. OCD-muutokset vaativat lievimmissäkin tapauksissa pitkää lepoa, mutta hyvin usein joudutaan turvautumaan myös leikkaushoitoon irtopalojen poistamiseksi. OCD on akuuttivaiheessa kivulias koiralle ja onnistuneen leikkaushoidon jälkeen koiralle saattaa myöhemmällä iällä kehittyä nivelrikkomuutoksia. OCD:ta on todennäköisesti ollut rodussa aina, mutta vasta viime aikoina on asiaan alettu kiinnittämään enemmän huomiota. Osasyynä diagnoosien yleistymiseen voi olla lisääntynyt tarkempi ontumisien tutkiminen ja diagnostiikka.

OCD:n esiintyvyyttä tulee seurata tulevaisuudessa tarkoin. OCD:ta on Suomessa tavattu lähinnä paimenlinjaisilla australiankelpieillä. Tällä hetkellä virallista tietoa OCD:ta sairastavista kelpieistä ei ole saatavilla, vaan tieto perustuu epävirallisiin kasvattaja- ja omistajahaastatteluihin. Jalostustoimikunnan tiedossa on kuitenkin neljä operoitua paimenlinjaista australiankelpietä Suomessa. Yhdistys toivookin kaikista tapauksista raportoitavan julkiseen terveystietokantaan jotta tapausten määrä ja kehitys pystyttäisiin selvittämään.

Suositus: OCD- sairasta koiraa ei käytetä jalostukseen. Yhdistelmää, josta on syntynyt OCD-sairaita pentuja, ei tule uusia.

Epilepsia

Epilepsialla tarkoitetaan tilaa, jossa häiriöt aivojen sähköisessä toiminnassa aiheuttavat toistuvia kouristuksia. Epilepsia voidaan jakaa kahteen päätyyppiin: primaarinen eli idiopaattinen epilepsia ja sekundaarinen eli symptomaattinen epilepsia. Sekundaarinen epilepsia on seurausta aivovauriosta, joka on voinut aiheutua esim. aivokasvaimesta, kehityshäiriöstä, ulkoisesta vauriosta (voimakas päähän kohdistunut isku), aineenvaihduntasairaudesta, myrkytyksestä yms. Sen sijaan primaarinen eli idiopaattinen

epilepsia on perinnöllistä, joskin periytymismekanismia useimpien rotujen kohdalla ei vielä tunneta ja se näyttäisi olevan erilainen rodusta riippuen. Idiopaattinen epilepsia puhkeaa tyypillisimmin 1-5 vuoden iässä. Parantavaa hoitokeinoa ei ole, mutta lääkähoidolla kohtaukset voidaan saada pysymään hallinnassa.

Suomessa on Koiranettiin merkitty kuolinsyiksi epilepsia neljän koiran kohdalla. Lisäksi SBCAK ry:n julkiseen terveystietokantaan on edellä mainittujen koirien lisäksi kolmen australiankelpien diagnoosiksi ilmoitettu epilepsia. Vuoden 2009 terveystieteiden kyselyyn vastanneista kolmen koiran omistajat ovat kertoneet koiransa sairastavan idiopaattista epilepsiaa. Epilepsiaa on esiintynyt myös muissa maissa ja kirjallisuudessa epilepsia on mainittu rodussa esiintyvänä sairaudeksi. Tilannetta tulee Suomen kannalta seurata.

Suositus: Koiraa, jolla on todettu primaari, perinnöllinen epilepsia, ei saa käyttää jalostukseen. Myös sairaan koiran lähisukulaisten käyttöä tulisi välttää jalostuksessa. Jalostusvalinnoissa tulisi tarkastella koirien sukutauluja useamman polven ajalta, eikä kahta sukua joissa tiedetään olevan sairastuneita koiria tule yhdistää.

Autoimmuunisairaudet

Autoimmuunisairauksissa yksilön puolustusjärjestelmä on häiriintynyt ja tuhoaa yksilön omia kudoksia. Autoimmuunisairauksia on useita ja useimmiten sairauden puhkeamisen taustalla on perinnöllinen alttius.

Australiankelpieillä on esiintynyt monia eri autoimmuunisairauksia jokseenkin harvalukuisina. Suomalaisessa australiankelpiekannassa on raportoitu yksittäisiä tapauksia mm IMHA:a (immuunivälitteinen hemolyyttinen anemia) ja SLE:tä (systeeminen lupus erythematosus). Erilaisia allergioita, lähinnä ruoka-aineallergioita, esiintyy jonkin verran.

Suositus: Autoimmuunisairautta sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

Cerebellar abiotrofia (CA)

CA:ssa eli pikkuaivojen surkastumasairaudessa pennut syntyvät terveinä. Syntymän jälkeen alkavat Purkinjen solut tuhoutua pikkuaivoista. Tämä aiheuttaa tasapaino-ongelmia ja koordinaation heikkenemistä. Oireet ovat vaihtelevia; jotkut yksilöt eivät pysty edes seisomaan kun taas joillakin sairaus voi melkein jäädä huomaamatta. Tyypillistä kuitenkin on poikkeava askellus sekä tasapaino-ongelmat joissakin tilanteissa. Tyypillisin oire on pään nykiminen koiran ollessa levossa.

Australiankelpieillä vakavimmat sairaustapaukset voi todeta jo 6 viikon ikäisestä pennusta, mutta useimmiten oireita havaitaan 12–16 viikon iässä, joskus myöhemminkin. Koirien odotettavissa oleva elinikä vaihtelee suuresti oireista riippuen. Tautia ei voi parantaa ja se on etenevä. Osalla australiankelpieistä taudin eteneminen tuntuu pysähtyvän jollekin tietylle tasolle moneksi vuodeksi.

Taudin on oletettu olevan resessiivisesti periytyvä, jolloin sairaan pennun molemmat vanhemmat olisivat kantajia. Kantaja olisi ilmiänsuhtaan terve, mutta voisi periyttää geenivirhettä. Australiassa New South Walesin yliopistossa toimii tutkimusryhmä, joka on yrittänyt jo monen vuoden ajan paikantaa

geenivirhettä australiankelpieillä. Koska tehtävä on osoittautunut hyvin haastavaksi, on ryhmä esittänyt mahdollisuuden, ettei kyse olisikaan yhden geenin virheestä, vaan sairauden syntyyn vaikuttaisi useampi geeni. Ryhmän tavoitteena on ollut saada aikaan geenitesti, jolloin populaatiosta olisi mahdollista seuloa terveet, kantajat ja sairaat. Tämä antaisi kasvattajille arvokasta tietoa pentueiden suunnitteluun. CA-sairautapaukset olisi mahdollista ehkäistä kokonaan ja toisaalta myös kantajia voisi käyttää jalostukseen harkiten. Jos CA periytyy australiankelpieillä polygeenisesti (monen geenin ohjaamana), on geenitestin kehittäminen olennaisesti vielä vaikeampaa. Myös Helsingin yliopiston Hannes Lohen tutkimusryhmä tutkii australiankelpieiden pikkuaivoataksiaa

CA:ta tavataan sekä harrastuslinjaisilla australiankelpieillä että paimenlinjaisilla australiankelpieillä. Ei ole voitu osoittaa mitään yksittäisiä linjoja, joissa tautia esiintyisi, vaan sen epäilläänkin levinneen koko populaatioon. Tauti on onneksi suhteellisen harvinainen, vaikka vakavuusasteeltaan huomattavan merkittävä. Suomessa tiedetään syntyneen yksi CA-pentue vuonna 2009, jossa toinen vanhempi oli paimenlinjainen australiankelpie ja toinen linjaristeytystaustainen. Euroopassa on syntynyt muutama CA-pentue viime vuosina. Useimmiten sairastuneet pentueet ovat paimenlinjaisia, mutta tiedetään myös tapauksia joissa toinen tai molemmat vanhemmat ovat olleet harrastuslinjaisia australiankelpieitä.

Suositus: CA:ta sairastavaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Ilman toimivaa geenitestiä CA-pentujen vanhempia ei saa käyttää uudelleen jalostukseen. Samaten muiden lähisukulaisten käyttöä tulisi harkita tarkasti. CA-pentujen ilmiänsultaan terveitä sisaruksia ei tule käyttää jalostukseen.

Kivesvika

Kivesvikaisen uroksen toinen tai molemmat kivekset ovat jääneet laskeutumatta kivespusseihin. Piilokives voi sijaita vatsaontelossa tai nivuskanavassa. Myös kiveksen epänormaali koko ja rakenne katsotaan kivespuutteeksi.

Pentueseurantalomakkeista saatujen tietojen mukaan noin viidenneksessä pentueista on tavattu kivesvikaa. On kuitenkin mahdollista, että osassa tapauksia kivekset ovat laskeutuneet myöhemmin, lomakkeen palauttamisen jälkeen. Rotujärjestön julkiseen terveystietokantaan on ilmoitettu yksi kivesvikainen uros. Piilokiveksistä koiraa ei Kennelliiton säännösten mukaisesti saa käyttää siitokseen. Käytännössä siis kivesvikaiset yksilöt jäävät rekisteröintisäännösten ansiosta siitoskäytön ulkopuolelle. (Julkinen terveystietokanta 2015)

Suositus: kivesvian yleistymisen vastustamiseksi jalostuksesta poistetaan sellaiset urokset ja nartut, joiden jälkeläisissä todetaan kivesvikaa enemmän kuin rodun yksilöissä keskimäärin.

CDA eli colour dilute alopecia

CDA eli "sinisen koiran syndrooma" on ihon sairaus, jota esiintyy roduissa, joilla on laimennusvärejä (australiankelpieillä sininen, fawn). Virhe periytyy yhdessä laimennustekijän kanssa, mutta läheskään kaikki diluutioväriset koirat eivät sairastu. Sairaot koirat syntyvät terveinä. Jossain vaiheessa pentuikä, nuorena tai jopa hieman vanhempana iho muuttuu hilseileväksi, ja turkki harvenee erityisesti selän ja kylkien alueelta. Karva on katkeilevampaa ja kuivempaa kuin normaalisti. Ihoon saattaa ilmaantua pieniä näppylöitä ja se voi kutista. Vuosien saatossa karvapeite harvenee ja jopa katoaa paikoin kokonaan.

Suositus: CDA:ta sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen. Kahta laimennusväristä koira ei saa yhdistää.

Hammaspuutokset ja purentavirheet

Australiankelpieillä on Suomessa esiintynyt jonkin verran hammaspuutoksia sekä purentavikoja. Puutuvat hampaat ovat yleensä välihampaita (P1 ja P2). Purentavirheet ja hammaspuutokset ovat perinnöllisiä, mutta niiden tarkkaa periytymistapaa ei tunneta. Jalostustoimikunnalle on myös raportoitu muutamia australiankelpieitä, joilla on muutoksia hampaiden kiilteessä jo hyvin nuorella iällä. Julkiseen terveystietokantaan on raportoitu kolmella australiankelpieillä hammaspuutoksia, mutta tietokanta on vielä niin uusi, etteivät kaikki ole sinne tietojaan ehtineet ilmoittaa. Samaten julkiseen terveystietokantaan on ilmoitettu neljän australiankelpien purentavirheestä. Näistä kaksi on alapurentaa ja kaksi yläpurentaa. Vuoden 2009 terveystietokantaan on ilmoitettu viiden koiran hammaspuutoksista ja kahden koiran purentavirheestä.

Purentavirheet ja hammaspuutokset ovat perinnöllisiä, mutta niiden tarkkaa periytymistapaa ei tunneta. Jalostukseen käytetyillä koirilla tulee olla rotumääritelmän mukainen hampaisto ja purenta.

Suositus: Jalostuksessa on vältettävä kahden hammaspuutoksellisen koiran yhdistämistä. Purentavika on riittävä syy sulkemaan koira pois jalostuksesta.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hermostollinen sairaus	3 vuotta 5 kuukautta	5
Immunologinen sairaus	7 vuotta 0 kuukautta	1
Kasvainsairaudet, syöpä	12 vuotta 1 kuukautta	9
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	12 vuotta 0 kuukautta	2
Luusto- ja nivelsairaus	6 vuotta 0 kuukautta	5
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	9 vuotta 11 kuukautta	1
Muu sairaus, jota ei ole listalla	4 vuotta 6 kuukautta	1
Selkäsairaus	7 vuotta 7 kuukautta	2
Sydänsairaus	9 vuotta 8 kuukautta	5
Synnytysvaikeus	3 vuotta 11 kuukautta	1
Tapaturma tai liikennevahinko	4 vuotta 1 kuukautta	11
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	14 vuotta 0 kuukautta	13
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	10 vuotta 7 kuukautta	1
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	8 vuotta 10 kuukautta	24
Kaikki yhteensä	8 vuotta 10 kuukautta	81

(Koiranet Jalostustietojärjestelmä 13.2.2015)

Kennelliiton jalostustietojärjestelmään on ilmoitettu kaiken kaikkiaan 81 australiankelpiä kuolleeksi, joista 24 kohdalla kuolinsyytä ei ole ilmoitettu. Tämä taulukko ei ole kattava, koska läheskään kaikkia edesmenneitä australiankelpiä ei ole ilmoitettu kuolleiksi. Kuitenkin tämä on suuntaa-antava arvio australiankelpiiden yleisimmistä kuolinsyistä. Kuolinsyy on ilmoitettu 57 australiankelpien kohdalla. Suurin osa (13 kpl) on kuollut vanhuuteen. Seuraavaksi yleisin kuolinsyy on tapaturmat tai liikennevahingot, joita australiankelpiille sattuu varsinkin nuorena. Tämä on ymmärrettävää koska kyseessä on hyvin vilkas ja energinen rotu. Kolmanneksi yleisin kuolinsyy on erilaiset kasvainsairaudet, jotka olivat kaikilla paitsi yhdellä australiankelpiellä ilmaantuneet yli 10-vuotiaana. Hermostolliset sairaudet, luusto- ja nivelsairaudet sekä sydänsairaudet ovat olleet kuolinsyynä yhteensä 15 australiankelpien kohdalla. 4/5 hermostollisesta sairaudesta oli epilepsia, 4/5 luusto- ja nivelsairauksista oli nivelrikko. Sydänsairauksista kahdella australiankelpiellä oli ilmoitettu kuolinsyyn olevan dilatoiva kardiomyopatia, kolmen muun sydänsairautta ei ollut eritelty.

Tilaston valossa australiankelpiä elävät suhteellisen vanhoiksi, poikkeuksen muodostaa epilepsia ja tapaturmat, joissa elinikä jää yleensä lyhyemmäksi. Sydänsairauksia on raportoitu myös ulkomailla ja tilanne vaatiikin seuranta. Yhdistys toivoo kaikista sairaustapauksista tietoa yhdistyksen julkiseen terveystietokantaan tai ilmoitusta jalostustoimikunnalle. Tärkeää on myös ilmoittaa kuolinsyyt Kennelliiton jalostustietojärjestelmään.

4.3.4 Lisääntyminen

Yksi terveen rodun merkki on ongelmaton lisääntyminen. Tällöin narttujen kiimakierto on normaali, astutusten pitäisi sujua hyvin, narttujen tiinehtyä ja synnyttää ongelmattomasti, sekä hoivata pentujaan itsenäisesti ja luonnostaan. Australiankelpienartuilla juoksuväli on noin 6–10 kk, ja juoksujuen alkamisikä keskimäärin 9 kk–15 kk.

Australiankelpiillä on jonkin verran tapauksia, joissa narttu ei tiinehdy tai uros ei suostu astumaan narttua, mutta pääsääntöisesti astumiset onnistuvat hyvin ja luonnollisesti. Osa synnytyksistä päättyy sektioon. On vaikeata arvioida, missä määrin ongelmat johtuvat esim. ihmisten kokemattomuudesta ja mikä on todellista vaikeutta. Australiankelpiä ovat hyviä synnyttäjiä, ja pentueet hoidetaan hienosti. Ensikertalaisista synnyttäjistä osa kaipaa pientä avustusta hoivavietin käynnistämiseksi, mutta suurimmalla osalla hoivaamisvietti käynnistyy heti. (Terveyskysely 2009 ja pentueseuranta 2011-2014)

Australiankelpiäiden keskimääräinen pentuekoko on 5,6 (Jalostustietojärjestelmä 2004-2014). Kyseisten vuosien aikana jalostukseen on käytetty yhteensä 85 eri narttua, jotka ovat saaneet yhteensä 113 pentuetta (1,3 pentuetta / jalostukseen käytetty narttu). Kahta narttua on pennutettu neljästi, ja kahta narttua kolmesti. Kaksi pentuetta on syntynyt kahdeksalletoista nartulle. Nartuista suurin osa, 63 yksilöä, on saanut vain yhden pentueen. Yhteensä pentuja kyseisellä ajanjaksolla on syntynyt 630.

Uroksia jalostukseen vastaavalla ajanjaksolla (2004-2014) on käytetty 77 eri yksilöä, joista osa tuontitai ulkomaisia koiria. Näistä yhdellä on kuusi pentuetta, yhdellä viisi pentuetta, yhdellä neljä pentuetta, viidellä kolme pentuetta. Myös suurimmalla osalla jalostukseen käytetyistä uroksista on vain yksi pentue.

Rotujärjestö on pyytännyt kasvattajia toimittamaan tietoja syntyneistä pentueista. Pentueseurantalo-make on kehitetty ja otettu käyttöön vuonna 2011 syksyllä ja se on tullut täyttää pentuvälitykseen il-

moitetuista pentueista. Näitä lomakkeita on palautunut vuoden 2014 loppuun mennessä 29 kappaletta. Palautuneiden lomakkeiden määrä kattaa 66 % samalla ajanjaksolla syntyneistä pentueista.

Palautuneiden lomakkeiden perusteella australiankelpieillä astutus ja synnytys onnistuvat yleensä normaalisti. Vastanneista 25 kertoi astutuksen tapahtuneen luonnollisesti, 3 ilmoitti käyttäneensä suunniteltua keinosiemennystä ulkomaisen uroksen vuoksi ja yksi vastaaja kertoi päätyneensä suunnitteleemattomaan keinosiemennykseen syynä kokemattomuus. Synnytyksistä luonnollisesti sujui 76 %, mutta viiden nartun kohdalla päädyttiin sektioon. Sektioon johtaneista synnytyksistä kolme kuitenkin alkoi luonnollisesti, mutta myöhemmin kaksi näistä päättyi sektioon polttoheikkouden vuoksi yksi jumissa olleen pennun takia. Näiden lisäksi yhden nartun synnytys ei käynnistynyt itsestään ja yhden kohdalla päädyttiin sektioon jumissa olleen pennun vuoksi. Lisäksi yksi vastaajista ilmoittaa havaitun polttoheikkoutta, mutta pentujen syntyneen kuitenkin luonnollisesti, mutta hieman työläästi.

Pentueseurantalomakkeissa kasvattajat ilmoittavat kuolleita tai lopetettuja pentuja olleen yhdeksässä eri pentueessa yhteensä 15 pentua, yhdestä kolmeen pentua. Kolmessa pentueessa kasvattajat ilmoittivat pennun olleen liian kauan synnytyskanavassa ja menehtyneen sen vuoksi. Yhdessä pentueessa oli kaksi kitalakiaukilletta. Kahteen muuhun pentueeseen syntyi epämuodostuneita tai kehittymättömiä pentuja. Näiden lisäksi yhden nartun ultrassa oli havaittu ainakin kaksi kuollutta sikiötä, mutta tiineys sujui ongelmitta eikä kyseiseen pentueeseen syntynyt kuolleita pentuja. Kahden pentueen kohdalla syntymätön pentu on pitänyt poistaa sektiolta tai oksistoniinitipalla avustettuna seuraavana päivänä. Osa pennuista ilmoitettiin syntyneen kuolleen ilman tarkennusta. Lisäksi yksi pentu oli pitänyt lopettaa noin 5-viikkoisena tapaturman vuoksi.

Elävinä syntyneet pennut ovat pääsääntöisesti olleet terveitä. Pentueseurantalomakkeiden perusteella häntämutkia ja napatyriä on esiintynyt yksittäisillä pennuilla. Kivesvikaa sen sijaan on ilmennyt kuudessa pentueessa.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Australiankelpie on rakenteeltaan liioittelematon, ja sellaisena sen tulisi myös pysyä. Rodun rakenne ei yleisesti altista yksilöitä sairauksille, hyvinvointi- tai lisääntymisongelmille.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Keskeisimmät ongelmat rodun terveydelle ovat luuston kehityshäiriöt ja epilepsia. Eniten seuranta kaipaavia luuston kehityshäiriöitä ovat lonkkaniveldysplasia, patellaluksaatio ja selkäsairaudet. Näiden lisäksi silmänsairauksien esiintyvyyttä tulee seurata ja kartoittaa. Vaikka australiankelpie ei ole ollut PE-VISA:ssa, ovat kasvattajat kiittävästi tutkituttaneet jalostukseen käyttämänsä koirat lonkkien, kyynärien osalta. Myös omistajat ovat yleensä kiinnostuneita koiriensä terveydestä, ja australiankelpieitä onkin terveystutkittu ahkerasti. Silmätarkastusten ja tulevaisuudessa myös selkätutkimusten soisi kuitenkin edelleen yleistyvän.

Jotta perinnöllistä edistymistä voisi tapahtua, tulee jalostukseen käytettävien koirien olla keskivertoa parempia halutuissa ominaisuuksissa. Suomen Kennelliiton jalostusstrategian mukaisesti koiraa, jolla on sellainen sairaus, jonka vuoksi se joutuu syömään erikoisruokavaliota tai säännöllistä tai toistuvaa lääkitystä, ei tule käyttää jalostukseen. Jalostukseen käytettävillä yksilöillä ei myöskään tulisi olla sen omaa hyvinvointia, terveyttä tai liikunnallista kykyä alentavia sairauksia. Jos jalostukseen käytetään yksilöä, joka on jonkin ominaisuuden suhteen rajatapaus, tämän jälkeläisseurantaan tulee kiinnittää erityisesti huomiota.

Vaikka australiankelpieitä terveystutkitaan ahkerasti, ei tutkimustulosten hyödyntäminen jalostuksessa toteudu riittävässä määrin vaan tulokset jätetään toisinaan huomioimatta. Jalostuksessa olisikin suotavaa huomioida lähisuvun tutkimustulokset laajemmalti ja useammin käytettyjen koirien kohdalla odottaa myös jälkeläisnäyttöä ennen uuden pentueen teettämistä. Vain hyvillä jalostusvalinnoilla on mahdollista päästä parempaan suuntaan.

Virallisten terveystutkimusten lisäksi rodussa on aivan hiljattain ollut paremmin saatavilla julkista tietoa myös muista sairauksista. Vuonna 2014 SBCAK ry perusti julkisen terveystietokannan, jonka myötä tietoa australiankelpieiden sairauksista tulee yleiseen tietoon aiempaa enemmän. Tämä saattaa hetkellisesti vaikuttaa käsitykseen rodussa esiintyvistä sairauksista ja niiden määrästä, koska julkinen terveystietokanta on ollut olemassa vasta puolisen vuotta. Tilanne tasaantunee parin seuraavan vuoden aikana, kun nähdään mihin tilanne asettuu ja tietoa on saatu riittävästi. Vaikka tapausten näennäinen yleistyminen saattaa johtua etupäässä tiedonkulun parantumisesta, on näiden sairauksien yleistymisen ehkäisyyn syytä kiinnittää huomiota.

Lisääntymisongelmat ovat kohtuullisen harvinaisia, mutta esiintyessään merkittävä jalostusta haittaava tekijä. Kasvattajien tulisi valintoja tehdessään huomioida, että ongelmat lisääntymiskäyttäytymisessä ja fysiologiassa ovat periytyviä ja rodun tulisi kyetä normaalisti luonnollisiin synnytyksiin ja astutuksiin.

4.4. Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

Australiankelpien ulkomuodossa ei ole mitään ylikorostunutta eikä liioiteltu; koirana sen rakenne on ideaalinen peruskoiran rakenne. Rotu on säilynyt keskikokoisena, keskivahvana ja liikkuvaisena. Rotumääritelmässä ei ole vaatimuksia, jotka altistavat rodun yksilöt sellaisille hyvinvointiongelmille, joita on mainittu Kennelliiton epäterveiden piirteiden listalla. Kuten rotumääritelmäkin vaatii, australiankelpien on oltava terveesti rakentunut ja terveesti liikkuva. Jalostuksessa ei ole vaadittu liioiteltuja tai epäluonnollisia ominaisuuksia eikä rotumääritelmään ei sisälly ulkomuodollisia ominaisuuksia, jotka altistaisivat koiran hyvinvointiongelmille.

Australiankelpien rotumääritelmä liitteenä.

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Taulukko vuosina 2005-2013 rekisteröidyistä australiankelpieistä ja näiden näyttelykäyntien prosentiosuuksista sekä koiran saama paras laatumaininta ja myönnetty ulkomuodon valioarvot. (KoiraNet)

	narttu	uros
rekisteröity	350	365
näyttelyssä käyneet	67 %	50 %
Ei virallista koe- tai näyttelykäyntiä	31 %	49 %
HYL	0 %	1 %
T	2 %	2 %
H	3 %	0 %

EH	19 %	21 %
ERI	75 %	76 %
CIB/CIE	7	6
FI MVA	42	33

Kuten taulukosta voidaan nähdä, on näyttelyissä käyneiden määrä poikkeuksellisen suuri moneen muuhun rotuun verrattuna: australiankelpieistä yli puolet käy näyttelyssä. Narttujen käyminen näyttelyissä on hieman aktiivisempaan kuin urosten. Noin 75 % näyttelyissä käyneistä on todettu ulkomuodoltaan laatumaininnan "erinomainen" arvoisiksi.

Taulukkoa tulkittaessa on syytä muistaa, että osa australiankelpieistä on ollut nuoria eivätkä ne ole vielä voineet saavuttaa mahdollista valion arvoa. "Ei virallista koe- tai näyttelykäyntiä"-prosenttiosuudet kuvaavat sitä osuutta rekisteröidyistä australiankelpieistä, joilla ei ole näyttelyistä eikä mistään harrastuslajista koekäyntimerkintää.

Monelle australiankelpien omistajalle erikoisnäyttely on tärkeä näyttely, joten osallistujamäärät ovat olleet suuret, esim. vuoden 2013 erikoisnäyttelyyn osallistui 59 australiankelpiä ja vuonna 2014 54 australiankelpiä. Ennätys oli vuonna 2011, jolloin erikoisnäyttelyyn oli ilmoitettu 72 australiankelpiä.

Valionarvovaatimuksena australiankelpieille on kolmen näyttelystä saadun sertifikaatin lisäksi:

- hyväksytysti suoritettu paimennuskokeen perusrata tai
- koulutustunnus 1-luokassa palveluskoira- tai pelastuskoira (IPOR) kokeesta tai
- hyväksytty luonnetesti.

Alla olevaan taulukkoon on laskettu osuudet, joilla australiankelpie on saavuttanut muotovalion arvon.

Muotovalioalionarvon lisävaatimukset:

	paimennus	koulutustunnus	luonnetesti
2011	0	0	7
2012	0	(1)	12
2013	0	2	11
2014	0	1 (2)	10 (11)

Suurin osa australiankelpieistä saavuttaa muotovalion arvon Suomessa hyväksytyllä luonnetestillä. Tarkasteluajanjaksona vain kolmella valioituneella australiankelpiellä oli sekä hyväksytty luonnetesti että palveluskoirakokeista koulutustunnus. Paimennustuloksella ei ole Suomessa vielä yksikään australiankelpie valioitunut.

Seuraavaan taulukkoon on koottu niiden australiankelpieiden prosenttiosuudet, jotka ovat saaneet laatumaininnan erinomainen.

Näyttelyissä vuosina 2009-2014 saavutetut laatumaininnat erinomainen, luokittain:

Luokka	2014	2013	2012	2011	2010	2009
Juniori	63 %	53 %	63 %	61 %	46 %	49 %
Nuorten	70 %	73 %	55 %	76 %	50 %	47 %
Avoin	66 %	65 %	65 %	63 %	54 %	58 %
Käyttö	92 %	69 %	78 %	60 %	88 %	83 %
Valio	84 %	80 %	95 %	85 %	87 %	86 %
Veteraani	90 %	74 %	85 %	92 %	80 %	83 %
yhteensä	77 %	69 %	74 %	73 %	68 %	68 %

(Koiranet Jalostustietojärjestelmä 2015)

Taulukon perusteella voidaan todeta, että nuoret koirat eivät ole tuomareiden mielestä vielä riittävän valmiita ja kehittyneitä ollakseen erinomaisia. Valio- ja veteraaniluokissa erinomaisten osuus on suurin.

Kuten taulukosta nähdään tuomarit ovat arvioineet valtaosan australiankelpieistä erinomaisiksi. Huomioitavaa kuitenkin on, että saman koiran arvostelut voivat vaihdella hyvinkin paljon tuomarista riippuen. Myös osa koirista, esimerkiksi kives- ja selkeästi purentavikaiset, jäävät tilastojen ulkopuolelle.

Alla olevaan taulukkoon on koottu tuomarien kirjaamat laatua alentavat seikat niistä näyttelyarvosteluista, joissa koiran saama laatuarvostelu on H tai heikompi.

Taulukko, jossa tuomareiden kritisoimat laatuarvosteluun vaikuttavat seikat, kun laatuarvostelu oli H tai huonompi, (tarkasteluajanjakso 2009-2013):

	uros	narttu
hermoistuneisuus/ arkuus/ kehätottumattomuus	5	8
jyrkkä lantio, köyristää selkäänsä / lanneosaa	9	13
heikko takaosa/ puutteelliset takakulmaukset	12	9
epävakaat / puutteelliset liikkeet	18	20
pitkä lanneosa, kuroutunut alalinja	3	5
etuosa puutteellinen, etukulmaukset riittämättömät	11	10
hammaspuutos tai purentaan liittyvä virheellisyys	3	3
jokin sairaus (esim. vesihäntä)	2	
puutteellinen ilme / rotutyypin	4	5

liian kevyt	3	9
löysä / huono ylälinja	2	4
liian iso, raskas, lihava	3	2
korkea hännänkanto	4	1

(Vuosikirjat 2009-2013)

Näyttelyarvosteluiden perusteella tuomareiden kritiikki kohdistuu pääosin australiankelpieiden kulmauksiin ja liikkeeseen sekä takaosan rakenteeseen, jossa etenkin jyrkkään lantioon ja köyristyvään selkälinjaan. Osassa arvosteluista on toivottu enemmän kulmauksia, erittelemättä, onko kyse etu- vai takakulmauksista. Liikkeissä korostuu löysät kyynärpäät. Varsinaisia purentavirheitä ei ollut, mutta kahdella koiralla alaleuka mainittiin niin kapeaksi, että hampaat tukeutuvat ikeniin.

Aina laatuarvosteluun vaikuttava seikka ei ole arvostelusta havaittavissa tai seikkoja voi olla monta. Samoin hermostuneisuuden ja arkuuden suhteen tuomareiden linja on hyvinkin vaihteleva, eivätkä kaikki tuomarit aina anna sen vaikuttaa arvosteluun.

Myös EH:n tai jopa ERI:n saaneiden koirien laatuarvosteluun tuomarit olivat kirjanneet puutteita. Pie-nimpinä virheinä, jotka eivät vaikuttaneet laatuarvosteluun merkittävästi, pidettiin vaaleita silmiä tai turhan kookkaita korvia. Kuono-osaan toivottiin lisää täytettä ja alaleuan toivottiin olevan vahvemman. Hammaspuutoksista tai purentavioista ei arvosteluissa juuri ollut mainintaa. Tarkastelujakson 2009-2013 aikana tuomarit eivät olleet mitanneet koiria (tai ainakaan kirjoittaneet tulosta arvosteluun), joten siitä, onko säkäkorkeus muuttunut ei ole tilastollista tietoa. (Vuosikirjojen näyttelyarvostelut)

Australiankelpieillä ei ole rodulle erityisesti suunniteltua jalostustarkastusta, mutta Kennelliiton kaikille roduille suunnatun jalostustarkastuksen ohje tuli voimaan 1.6.2015.

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Australiankelpiet jaetaan harrastus- ja paimenlinjaisiin koiriin. Linjojen eriytyessä toisistaan harrastuslinjaisia australiankelpieitä on jalostettu enemmän ulkomuodon ja harrastusominaisuuksien perusteella, kun taas paimenlinjaisia australiankelpieitä on jalostettu paimennusominaisuuksien perusteella. Vuosien saatossa eri linjojen edustajat ovat ulkomuodollisesti hieman eriytyneet toisistaan. Rotumääritelmän mukaisen australiankelpien tasapainoinen rakenne kuitenkin mahdollistaa rodun käyttämisen nykyiseen käyttötarkoitukseensa.

Paimenlinjainen australiankelpie eroaa tyyppiltään hieman harrastuslinjaisista australiankelpieistä ollen keskikokoa kookkaampi ja usein hieman jalkavampi. Tämä tuo lisää nopeutta ja elastisuutta, jota käytännön farmityössä tarvitaan. Väreistä paimenlinjaisissa on rotumääritelmän värien lisäksi säilynyt creme ja tan-merkkejä esiintyy kaikissa värimuunnoksissa, mukaan lukien ns. haalistusvärit.

Lukujen valossa australiankelpieiden kanssa harrastetaan nykypäivänä jo enemmän agilityä kuin näyttelyitä. Agility vaatii koiralta nopeutta, ketteryyttä ja ennen kaikkea tasapainoista rakennetta. Paimennustyö vaatii samoja ominaisuuksia. Rakenteen epätasapaino – ja varsinkin puutteellisesti rakentunut etuosa – altistaa koiran ylimääräiselle rasitukselle, joka voi ajan mittaan johtaa lihasvammiin, nivelkipuihin ja jopa nivelrikkoon. Tasapainoinen rakenne on siis sekä harrastus- että työkoiran perusedelly-

tys. Myös aktiivisen lenkkeilijän kaverina paremmin toimii hyvärakenteinen koira. Seurakoirana ja näyttelyissä usein pärjää rakenteeltaan heikompi yksilö. Rakenteen arviointiin tulisi kuitenkin näyttelyisäkin kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tämän lisäksi koiran rakenteen tärkeys tulisi näkyä myös jalostusvalinnoissa.

4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

EPÄYHTENÄINEN ROTUTYYPPI

Koska australiankelpiet jaetaan kahteen toisistaan melko erillään olevaan linjaan, on rotutyyppi epäyhtenäinen. Epäyhtenäinen rotutyyppi ei ole pelkästään ongelma vaan myös mahdollisuus, mutta molempien linjojen ääripäät ovat esimerkkejä rodun ulkomuoto- ja rakenneongelmista. Suurimmat erot ovat luuston voimakkuudessa ja mittasuhteissa, liikkeissä, karvapeitteen paksuudessa ja koirien koossa. Koska paimenlinjaisia australiankelpieitä ei ole jalostettu ulkoisten ominaisuuksien perusteella, vaan paimennustaipumusten ja terveyden pohjalta, voivat etenkin paimenlinjaiset australiankelpiet ulkoisesti poiketa paljonkin rotumääritelmästä.

KULMAUKSET JA LIIKKEET

Näyttelyarvosteluiden perusteella isoin rakenteellinen ongelma koskee puutteellisia kulmauksia ja sen myötä huonoa liikettä. Rakenteen epätasapaino näkyy koiran liikkeissä. Rodunomainen, tasapainoinen ja vaivaton liikunta on mahdotonta väärin rakentuneelle yksilölle.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun edellisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Australiankelpieiden edellisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaolokausi oli 2011-2015.

Rodun ensimmäisen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Australiankelpieiden ensimmäinen jalostuksen tavoiteohjelma tuli voimaan vuonna 2004.

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

KAKSIKYMMENTÄ KÄYTETYINTÄ JALOSTUSUROSTA

Käytetyimpien urosten ja näiden jälkeläisten terveysominaisuudet. Paksun viivan vasemmalla puolella uroksen omat tiedot, oikealla jälkeläisten.

#	Uros	Synt. vuosi	Terveys			Pennut			Lonkat				Kynnärnivelet				Silmät			
			Lonkat	Kynnäret	Silmät	Pentueet	Yhteensä	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %
1	ROYAL COCTAIL TIGER INSIDE	2009	B	0	-	4	28	6	5	3	18 %	60 %	5	0	18 %	0 %	0	0	0 %	*
2	BALLARE STUKOVA	2007				4	23	34	14	1	61 %	7 %	13	0	57 %	0 %	10	2	43 %	20 %
3	ROSTAGGENS EMIL	2005	A	0	-	3	19	38	10	5	53 %	50 %	10	0	53 %	0 %	2	0	11 %	0 %
4	RINGBARKA SAINTLY	2001	A			4	17	82	14	2	82 %	14 %	13	1	76 %	8 %	11	0	65 %	0 %
5	ROYAL COCTAIL HOMER SIMPSON	2008	B	0	-	3	17	5	8	3	47 %	38 %	8	0	47 %	0 %	2	0	12 %	0 %
6	VICKULAS KALLE	2005	A	0	OK	3	16	1	15	4	94 %	27 %	15	0	94 %	0 %	14	1	88 %	7 %
7	KELMI ARMOTON MENIJÄ	2004	A	0	OK	2	15	11	14	2	93 %	14 %	13	0	87 %	0 %	6	0	40 %	0 %
8	EVALLENS RED & TAN JACK SPARROW	2011	B	0	RD	2	13		2	0	15 %	0 %	2	0	15 %	0 %	1	0	8 %	*
9	KELMI ELMON ERIKOINEN	2010	A	0	-	2	12		6	0	50 %	0 %	5	0	42 %	0 %	0	0	0 %	*
10	ROYAL COCTAIL LUCKY HUNTER	2008	C	0	-	2	12		1	0	8 %	*	1	0	8 %	*	0	0	0 %	*
11	KELMI AHKERA ANTTI	2004	A	0	OK	2	11	13	10	3	91 %	30 %	9	0	82 %	0 %	7	0	64 %	0 %
12	ROSTAGGENS FILUR	2007	B	0	-	2	11	11	7	2	64 %	29 %	7	0	64 %	0 %	5	0	45 %	0 %
13	TOMOLGA POETRY IN MOTION	2007	A		OK	3	10	20	9	2	90 %	22 %	9	0	90 %	0 %	6	1	60 %	17 %
14	BESTSELLER DA CAPO	2004	A	0	OK	2	8	16	8	1	100 %	12 %	7	0	88 %	0 %	4	0	50 %	0 %
15	HYZZ JIN-JANG	2006	B	0	-	2	8		2	1	25 %	50 %	2	0	25 %	0 %	0	0	0 %	*
16	KALAN SKY SCRAPER		A			2	8	34	6	0	75 %	0 %	6	0	75 %	0 %	3	0	38 %	0 %
17	GREJASKOGENS IZAK		B	0		1	7	0	7	1	100 %	14 %	7	0	100 %	0 %	4	0	57 %	0 %
18	RAMBECHS FAXE	2000	A	0		1	7	25	7	0	100 %	0 %	7	0	100 %	0 %	6	0	86 %	0 %
19	MUSNAT CASHEW	2008	B	0	OK	1	7		6	0	86 %	0 %	5	0	71 %	0 %	0	0	0 %	*
20	KELMI ERI EPELI	2010	B	0	-	1	7		0	0	0 %	*	0	0	0 %	*	0	0	0 %	*

Käytetyimpien urosten ja näiden jälkeläisten luonne- ja harrastusominaisuudet. Paksun viivan vasemmalla puolella uroksen omat tiedot, oikealla jälkeläisten.

#	Uros	Synt. vuosi	Tulokset			Pennut			Luonnetesti				Näyttelytulos			Harrastuslajit	
			LTE	Näyttelyt	Muuta	Pentueet	Yhteensä	Toisessa polvessa	Testattu	Hyväksytyt	Testattu %	Hyväksytyt %	Käynyt näyttelyssä	Käynti%	ERI	Hyväksytyt tulos	Osallistumis %
1	ROYAL COCTAIL TIGER INSIDE	2009	-	MVA	-	4	28	6	1	1	4 %	100 %	9	32 %	7	3	11 %
2	BALLARE STUKOVA	2007	-	MVA	-	4	23	34	10	8	43 %	80 %	15	65 %	14	8	35 %
3	ROSTAGGENS EMIL	2005	hyl.	MVA	-	3	19	38	4	3	21 %	75 %	8	42 %	7	3	16 %
4	RINGBARKA SAINTLY	2001	-		-	4	17	82	7	7	41 %	100 %	14	82 %	11	11	65 %
5	ROYAL COCTAIL HOMER SIMPSON	2008	-	SERT	-	3	17	5	4	4	24 %	100 %	8	47 %	5	7	41 %
6	VICKULAS KALLE	2005	hyv.	MVA	AVA	3	16	1	6	5	38 %	83 %	10	63 %	7	14	88 %
7	KELMI ARMOTON MENIJÄ	2004	-	SERT	AVA	2	15	11	5	3	33 %	60 %	8	53 %	2	11	73 %
8	EVALLENS RED & TAN JACK SPARROW	2011	hyv.	SERT	x	2	13		0		0 %		4	31 %	4	0	0 %
9	KELMI ELMON ERIKONEN	2010	-	-	-	2	12		0		0 %		0	0 %	0	0	0 %
10	ROYAL COCTAIL LUCKY HUNTER	2008	-	EH	-	2	12		0		0 %		5	42 %	4	2	17 %
11	KELMI AHKERA ANTTI	2004	-	MVA	PK, MH	2	11	13	5	4	45 %	80 %	9	82 %	7	8	73 %
12	ROSTAGGENS FILUR	2007	-	SERT	-	2	11	11	1	1	9 %	100 %	5	45 %	4	4	36 %
13	TOMOLGA POETRY IN MOTION	2007	-	MVA	-	3	10	20	5	3	50 %	60 %	9	90 %	7	6	60 %
14	BESTSELLER DA CAPO	2004	hyv.	MVA	x	2	8	16	8	7	100 %	88 %	8	100 %	7	5	63 %
15	HYZZ JIN-JANG	2006	hyv.	MVA	KVA	2	8		1	1	13 %	100 %	2	25 %	0	1	13 %
16	KALAN SKY SCRAPER		-			2	8	34	4	4	50 %	100 %	7	88 %	7	6	75 %
17	GREJASKOGENS IZAK	2004	-		PK	1	7	0	4	3	57 %	75 %	6	86 %	2	7	100 %
18	RAMBECHS FAXE	2000	-	MVA	MT, PK	1	7	25	5	4	71 %	80 %	7	100 %	7	6	86 %
19	MUSNAT CASHEW	2008	hyv.	ERI	PK, AVA	1	7		0		0 %		1	14 %	1	1	14 %
20	KELMI ERI EPELI	2010	-	-	PPR1	1	7		0		0 %		0	0 %	0	0	0 %

KAKSIKYMMENTÄ KÄYTETYINTÄ JALOSTUSNARTTUA

Käytetyimpien narttujen ja näiden jälkeläisten terveysominaisuudet. Paksun viivan vasemmalla puolella nartun omat tiedot, oikealla jälkeläisten.

#	Narttu	Synt. vuosi	Terveys			Pennut			Lonkat				Kynärnivelet				Silmät			
			Lonkat	Kynäret	Silmät	Pentueet	Yhteensä	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %
1	CALLICOMA SERENADE	2003	C	0	-	4	28	69	15	9	54 %	60 %	14	0	50 %	0 %	2	0	7 %	*
2	EVALLENS CHOCOLATE QUEENY	2006	A	0	-	3	16	15	9	1	56 %	11 %	8	1	50 %	12 %	6	2	38 %	33 %
3	EVALLENS RED & TAN SWEET SHEEPDOG	2006	B	0	-	2	16	44	13	6	81 %	46 %	12	0	75 %	0 %	6	0	38 %	0 %
4	EVALLENS CHOCOLATE QUARETTA	2006	A	0	-	4	16	13	10	0	62 %	0 %	9	0	56 %	0 %	6	0	38 %	0 %
5	HYVÄNENAIKA KALLIS	2006	A	0	OK	2	15	5	11	0	73 %	0 %	11	0	73 %	0 %	7	0	47 %	0 %
6	ROYAL COCTAIL LUCKY GOLDBLOCK	2008	C	0	-	2	15		4	2	27 %	50 %	4	0	27 %	0 %	0	0	0 %	*
7	DIDAKTIC'S ARANA	2006	A	0	-	2	14	18	13	1	93 %	8 %	13	0	93 %	0 %	8	0	57 %	0 %
8	ROYAL COCTAIL TRULY MAGICAL	2009	C	0	-	3	14		2	1	14 %	50 %	2	0	14 %	0 %	1	0	7 %	*
9	CEFEUS JILLAROO	2006	A	0	OK	2	13	14	13	0	100 %	0 %	13	0	100 %	0 %	11	0	85 %	0 %
10	BESTSELLER DOMINO	2004	B	0	PPM	2	12	28	9	2	75 %	22 %	8	0	67 %	0 %	7	0	58 %	0 %
11	SPINIFEX LAHJA	2006	A	0	OK	2	12	13	12	1	100 %	8 %	12	0	100 %	0 %	7	0	58 %	0 %
12	SPINIFEX HEILI	2006	A	0	OK	2	12	34	11	1	92 %	9 %	10	0	83 %	0 %	2	0	17 %	0 %
13	ROYAL COCTAIL JAMAICA SUNRISE	2005	C	0	-	2	11	16	8	3	73 %	38 %	8	0	73 %	0 %	1	0	9 %	*
14	EYESPY YANDA	2007	A	-	OK	2	11		9	1	82 %	11 %	8	0	73 %	0 %	6	2	55 %	33 %
15	KIVIVAINION DIIVA MIMMI	2007	B	0	-	2	11		4	0	36 %	0 %	4	0	36 %	0 %	2	0	18 %	0 %
16	KELMI MINÄMINÄMINÄ	2008	B	0	OK	2	10		9	0	90 %	0 %	8	0	80 %	0 %	2	0	20 %	0 %
17	BALLARE WOO WHA	2005	A	-	OK	2	9		3	0	33 %	0 %	3	0	33 %	0 %	3	0	33 %	0 %
18	DINAISA STAR OF HEART	2011	C	0	OK	1	9		0	0	0 %	*	0	0	0 %	*	0	0	0 %	*
19	MUSNAT BIANCA	2004	A	0	OK	1	8	12	6	0	75 %	0 %	6	1	75 %	17 %	4	0	50 %	0 %
20	YACATIS ALLUNGA-QUEENY	2008	A	0	OK	1	8	15	5	1	62 %	20 %	4	0	50 %	0 %	4	1	50 %	25 %

Käytetyimpien narttujen ja näiden jälkeläisten luonne- ja harrastusominaisuudet. Paksun viivan vasemmalla puolella nartun omat tiedot, oikealla jälkeläisten.

#	Narttu	Synt. vuosi	Tulokset			Pennut			Luonnetesti				Näyttelytulos			Harrastuslajit	
			LTE	Näyttelyt	Muuta	Pentueet	Yhteensä	Toisessa polvessa	Testattu	Hyväksytty	Testattu %	Hyväksytty %	Käynyt näyttelyssä	Käynti %	ERI	Hyväksytty tulos	Osallistuminen %
1	CALLICOMA SERENADE	2003	hyl.	CACIB	-	4	28	69	8	5	29 %	63 %	15	53 %	13	2	7 %
2	EVALLENS CHOCOLATE QUEENY	2006	hyv.	MVA	-	3	16	15	5	3	31 %	60 %	8	50 %	7	4	25 %
3	EVALLENS RED & TAN SWEET SHEEPDOG	2006	hyv.	ERI	x	2	16	44	3	2	19 %	67 %	10	63 %	8	8	50 %
4	EVALLENS CHOCOLATE QUARETTA	2006	-	CACIB	PK	4	16	13	5	4	31 %	80 %	10	63 %	9	5	31 %
5	HYVÄNENAIKA KALLIS	2006	hyv.	MVA	x	2	15	5	5	5	33 %	100 %	7	47 %	5	2	13 %
6	ROYAL COCTAIL LUCKY GOLDILOCK	2008	-	ERI	-	2	15		0		0 %		5	33	5	7	47 %
7	DIDAKTIC'S ARANA	2006	hyv.	MVA	x	2	14	18	9	6	64 %	66 %	13	93	11	9	64 %
8	ROYAL COCTAIL TRULY MAGICAL	2009	hyl.	SERT	-	3	14		1	0	7 %	0 %	6	43 %	4	0	0 %
9	CEFEUS JILLAROO	2006	hyv.	MVA	KVA	2	13	14	8	4	62 %	50 %	13	100 %	12	12	92 %
10	BESTSELLER DOMINO	2004	hyv.	MVA	-	2	12	28	8	8	67 %	100 %	9	75 %	8	8	67 %
11	SPINIFEX LAHJA	2006	-	ERI	x	2	12	13	4	4	33 %	100 %	4	33 %	1	12	100 %
12	SPINIFEX HEILI	2006	-	H	PPR1	2	12	34	2	1	17 %	50 %	3	25 %	0	9	75 %
13	ROYAL COCTAIL JAMAICA SUNRISE	2005	-	EH	-	2	11	16	4	3	36 %	75 %	7	64 %	5	6	55 %
14	EYESPY YANDA	2007	hyv.	MVA	x	2	11		3	3	27 %	100 %	11	100 %	8	8	73 %
15	KIVIVAINION DIIVA MIMMI	2007	hyl.	ERI	x	2	11		1	1	9 %	100 %	4	36 %	3	4	36 %
16	KELMI MINÄMINÄMINÄ	2008	hyv.	ERI	x	2	10		1	0	10 %	0 %	2	20 %	2	6	60 %
17	BALLARE WOO WHA	2005	-	MVA	-	2	9		0		0 %		6	67 %	4	1	11 %
18	DINAISA STAR OF HEART	2011	-	SERT	-	1	9		0		0 %		3	33 %	1	0	0 %
19	MUSNAT BIANCA	2004	hyv.	MVA	PK	1	8	12	4	4	50 %	100 %	5	63 %	4	4	50 %
20	YACATIS ALLUNGA-QUEENY	2008	hyl.	ERI	-	1	8	15	3	3	38 %	100 %	7	88 %	7	4	50 %

Käytetyimpien jalostuskoirien tasoa kuvaavissa taulukoissa on listattu ensin kyseisen jalostuskoiran omat tulokset ja sen jälkeen jälkeläisten tulokset. Sarakkeessa "muuta" on käytetty viivaa (-) mikäli kyseisellä koiralla ei ole mistään harrastuslajista tulosta ja rastia (x) mikäli sillä on mistä tahansa harrastuslajista tulos. Palveluskoiralajit, PPR1-tunnukset ja valionarvot on mainittu erikseen. Jälkeläisten harrastuslajeihin on laskettu mukaan minkä tahansa harrastuslajin (toko, agility, palvelus- tai pelastuskoirakoe, paimennuskoe, rally-toko jne.) hyväksytty tulos. Harrastustuloksissa tulee huomioida, että kaikki jälkeläiset eivät ole välttämättä olleet kisaikäisiä.

Australiankelpien lonkkaterveystilanne on toistaiseksi ollut hyvä. Suosituimpien jalostusnarttujen listalta löytyy kuitenkin viisi C-lonkkaista koiraa, mukaan luettuna eniten käytetty jalostusnarttu. C-lonkkaisille nartuille on syntynyt kaksitoista pentuetta ja yhteensä 77 pentua. Kymmenen vuoden ajanjaksolla rekisteröidyistä pennuista tämä tekee 10 %. C-lonkkaisten narttujen tutkituista jälkeläisistä 38-60 % sairastaa lonkkaniveldysplasiaa. Käytetyimmän nartun jälkeläisistä 60 % on sairaita. Tilanne on huolestuttava ja tehdyt jalostusvalinnat heikentävät rodun lonkkaterveystilannetta. Käytetyimpien urosten lonkkaterveystilanne on parempi, sillä listan uroksista vain yhdellä on C:n lonkat. Jalostuskoirien lonkkaterveystilanteeseen tulee kiinnittää huomiota, jotta rodun lonkkaterveystilanne ei heikkene. Rotuyhdistys suosittelee, että C-lonkkaisen koiran jalostuskäyttöä harkitaan tarkkaan. Jos C-lonkkaista koiraa päätetään käyttää jalostukseen, tulee se yhdistää A-lonkkaiseen. C-lonkkaisen koiran käyttö tulisi lähtökohtaisesti jättää vain yhteen normaalikokoiseen pentueeseen (yli neljä pentua). Mikäli C-lonkkaista koiraa painavin perustein halutaan käyttää toistamiseen jalostukseen tulisi sen kaikki pennut olla lonkkakuvattu ennen astutus päätöksen tekemistä.

Jalostuskoirien taso kyynärterveyden suhteen on hyvä. Kaikki jalostukseen eniten käytetyt urokset ja nartut, joiden kyynärät on kuvattu, ovat olleet terveitä. Käytetyimpien jalostuskoirien listalla on kuitenkin myös joitain yksilöitä, joilta ei ole rekisteröity tutkimustulosta kyynäristä. Rotuyhdistys suosittelee kyynärien kuvaamista kaikilta jalostuskoirilta.

Alle puolella eniten jalostukseen käytetyistä koirista on silmätarkastuslausunto. Tutkittujen jalostuskoirien silmäterveys on hyvällä tasolla. Kahdella listan jalostuskoiralla on jokin silmiin liittyvä diagnoosi, toisella RD ja toisella PPM. Pentujen silmäterveys on myös yleisesti hyvä. Ballare Stukovalla ja Evallens Chocolate Queenyllä on kummallakin kaksi distichiasis-diagnoosin saanutta pentua, muuten pennuilla esiintyvät silmäsairaudet ovat yksittäistapauksia.

Noin puolet (19 / 40) käytetyimmistä jalostuskoirista on käynyt luonnetestissä. Viidellä jalostuskoiralla on hylätty luonnetesti. Hermorakenteen heikkoudet ja laukausalttius ovat jonkin verran yleistyneet rodussa (kts. kpl 5.2). Hylätyn luonnetestituloksen saaneiden jalostuskoirien pentuja on testattu vasta niin vähän, että tilastojen pohjalta on hankala analysoida jalostuspäätösten vaikutusta rodun luonneominaisuuksiin. Heikkoon hermorakenteeseen, laukausalttiuteen ja muihin epätoivottaviin luonneominaisuuksiin tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota jalostuspäätöksiä tehtäessä.

Noin puolella listan jalostuskoirista (21 / 40) on tuloksia jostain harrastuslajista. Vain yhdellä uroksella ja yhdellä nartulla on paimennuskoetuloksia. Pentujen osallistuminen koe- ja kilpailutoimintaan vaihtelee suuresti jalostuskoirasta toiseen (0 % - 100 %).

Eniten käytetyistä uroksista peräti 65 % ja nartuistakin 60 % on muotovalioita tai ne ovat saaneet sertin tai CACIB:in. Pentujen näyttelyosallistumisaktiivisuudessa on suuria eroja jalostuskoirien kesken (0 % -

100 %). Valtaosa näyttelyissä käyneistä jälkeläisistä on saanut vähintään laatuarvosanan erinomainen (ERI). Käytetyimmät jalostuskoirat ja niiden jälkeläiset ovat siis pääosin rotutyypiltään erinomaisia.

Käytetyimpien jalostuskoirien listaa tarkisteltaessa tulevaisuudessa jalostuksessa tulisi siis kiinnittää enemmän huomiota koiran luonteeseen ja koulutettavuuteen kuin ulkomuotoon.

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Australiankelpioiden edelliseen jalostuksen tavoiteohjelmaan ei ole kirjattu tavoitteita kovin selkeästi. Sieltä voi kuitenkin poimia esille seuraavanlaisia tavoitteita:

Tavoite:

Yhdistys haluaa edesauttaa laajemman geenipohjan käyttöä. Tavoitteena on kotimaassa kasvatettujen koirien käyttö.

Toteutuminen:

- Australiankelpioiden tehollinen populaatio sukupolvittain laskettuna on edelleen jatkanut kasvuun.
- Viimeisen viiden vuoden aikana kotimaassa kasvatettujen koirien osuus kaikista jalostukseen käytetyistä on ollut nartuissa noin 80 % ja uroksissa noin 43 %. Ennen edellistä jalostuksen tavoiteohjelmaa luvut olivat molemmilla sukupuolilla noin 50 %.

Tavoite:

Lonkkaniveldysplasian osuus pyritään saamaan takaisin alle 20 % ja kyynärniveldysplasian osuus pysymään alhaisena, toisin sanoen alle 5 %:ssa.

Toteutuminen:

- Lonkkaniveldysplasian osuus on pysynyt alle 20 %:ssa.
- Kyynärniveldysplasian osuus on pysynyt edelleen selvästi alle 5 %:ssa.

Tavoite:

Silmätarkastusten määrän soisi kuitenkin lisääntyvän; vain keskimäärin 29 % koirista on viime vuosina virallisesti tutkittu.

Toteutuminen:

- Silmätarkastusten määrä viimeiseltä viideltä vuodelta kattaa noin 35 % koirista. Tulee kuitenkin huomioida, että mikäli tarkastellaan aiemman JTO:n aikaisia tuloksia nyt niin vuosina 2004-2008 syntyneitä koiria tutkittu tällä hetkellä noin 42%. Vuonna 2010 ja siitä eteenpäin on vuosittain tarkastettu moninkertaisesti useamman australiankelpioiden silmät, joten tämän tavoitteen saavuttamisessa voidaan sanoa onnistuneen.

Taulukko vuosittaisista silmätarkastusmääristä:

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
23	18	9	18	19	64	63	58	53	29

Tavoite:**Rotu tuleekin säilyttää aktiivisena harrastuskoirana.**

Toteutuminen:

- Iso osa kasvattajista myy australiankelpiepentunsa vain harrastaviin koteihin. Koekäynnit ovat nousussa rekisteröintimäärien tahdissa, joten tavoitteen voidaan katsoa toteutuneen.

Tavoite:**Hermorakenteisiin ja laukausalttiuteen tulee kiinnittää huomiota.**

Toteutuminen:

- Australiankelpieistä yhä useampi todetaan luonnetestissä laukausalttiiksi tai hermostuneeksi. Laukusalttiudessa havaitaan tilastollisesti merkitsevä ero ajanjaksojen välillä ($X^2=8.42$; $df=2$; $p=0.015$). Hermorakenteessa sen sijaan ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa ajanjaksojen välillä ($X^2= 4.24$; $df=2$; $p=0.113$), mutta otoskoko on pienekkö. Tilannetta tulee seurata jatkossa aktiivisesti.
- Lisäksi MH-kuvauksissa 27 % australiankelpieistä saa ampumisessa arvosanan 4 tai 5.

Hermorakenteen ja laukusalttiuden luonnetestituloksien vertailu JTO-kauden 2002-2008 ja JTO-kauden 2009-2014 välillä:

	2002-2008		2009-2014	
Hermorakenne:	kpl	%-osuus	kpl	%-osuus
+2	5	7 %	8	5 %
+1	66	90 %	150	85 %
-1	2	3 %	18	10 %
YHT.	73	100 %	176	100 %
Khiin neliö -testi	$X^2= 4.24$; $df=2$; $p=0.113$			
Laukusalttius:	kpl	%-osuus	kpl	%-osuus
+++	54	74 %	96	55 %
++	17	23 %	67	38 %
-	2	3 %	13	7 %
YHT.	73	100 %	176	100 %
Khiin neliö -testi	$X^2=8.42$; $df=2$; $p=0.015$			

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Jalostuspohja

- ✓ Sukusiitosasteen pitäminen alhaisena, alle 1 %.
- ✓ Urosten jalostukseenkäyttöään nostaminen nykyisestä 4v 4 kk → 4v 8 kk. Alle viisivuotiaalla uroksella ei tule teettää kahta useampaa pentuetta.

- ✓ Tavoitteena tulee olla eri linjoista tulevien koirien tasainen jalostuskäyttö ja muotisukujen syntymisen ehkäiseminen. Yhdenkään yksittäisen jalostuskoiran pentumäärä ei saa nousta 15-20 jälkeläistä korkeammaksi. Jo 15 jälkeläistä vastaa 5 % neljän vuoden rekisteröinneistä. Toisen sukupolven jälkeläisten määrä tulisi olla alle 30. Tämä vastaa 10 %:ia sukupolven aikana rekisteröidyistä koirista. Tavoitteena tulisi olla, että valtaosa koirista lisääntyisi vain kerran.
- ✓ Isät / emät -suhde pyritään edelleen säilyttämään mahdollisimman lähellä lukua 1.
- ✓ Paimentaustaisten australiankelpieiden rekisteröintimäärien lisääminen. Tavoitteena yli 10 tuontia vuodessa eri rekistereistä ja paimentaustaisten penturekisteröintien säilyminen yli 15 %:ssa.
- ✓ Kotimaisten urosten jalostuskäytön hallittu lisääminen. 43 % → yli 45 %.

Käyttäytyminen ja luonne

- ✓ Luonnetestien kävijämäärän ylläpitäminen yli 30 %:ssa rekisteröintimäärästä.
- ✓ Hermorakenteen, toimintakyvyn, kovuuden ja ääniherkkyyden huomioiminen. Tavoite: kaikki jalostukseen käytettävät koirat on joko luonnetestattu tai MH-luonnekuvattu, tai ne ovat suorittaneet paimennuskokeen tai pk-kokeen. Mikäli luonnetestissä hylättyä koiraä käytetään jalostukseen, pentueen vanhemmista toisella tulee olla hyväksytty luonnetesti.
- ✓ Kaikilla toista kertaa jalostukseen käytettävillä koirilla tulee olla hyväksytty luonnetesti.

Käyttöominaisuudet

- ✓ Paimennuksen perusradan suorittaneita koiria lisää: PPR1-tunnuksia jatkossa 2 kpl / vuosi.
- ✓ Koekäyntien säilyminen nousujohteisena etenkin palveluskoirakokeiden osalta.

Terveys ja lisääntyminen

- ✓ Tavoitteena säilyttää australiankelpieillä kyky luonnolliseen lisääntymiseen → luonnollinen astutus ja synnytys yli 75 % pentueista. Pyritään keräämään tietoa pentuseurantalomakkeilla niin, että jatkossakin niitä palautettaisiin yli 50 % pentueista.
- ✓ Tavoite, että C-lonkkaiset yksilöt yhdistetään jatkossa vain A-lonkkaiseen.
- ✓ Silmätarkastusmäärien kasvu jatkossakin, yli 45 %.
- ✓ Selkätutkimusten yleistyminen niin, että kaikki jalostusyksilöt tutkittaisiin.

Ulkomuoto

- ✓ Tavoitteena että jatkossakin yli 50 % australiankelpieistä käy näyttelyissä edes kerran.
- ✓ Tiedonkeruu tulevaisuudessa myös mahdollisen jalostustarkastuksen kautta.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Suositukset jalostukseen käytettävien koirien ja yhdistelmien ominaisuuksista

Yhdistys suosittaa, että jalostukseen käytettäisiin mahdollisimman rodunomaisia ja terveitä koiria.

Terveys

- Virallinen lonkkakuvauslausunto astutushetkellä. Australiankelpieiden jalostuksessa tulee suosia vain A- ja B-lonkkaisia koiria. Mikäli C-lonkkaista koiraa käytetään jalostukseen, se tulee yhdistää vain A-lonkkaiseen.
- Virallinen kyynärnivelkuvaus astutushetkellä, dysplasia-aste 0
- Virallinen selkäkuvaus. LTV1-lausunnon saanut australiankelpie tulee yhdistää vain LTV0 -lausunnon saaneeseen koiraan. LTV2-LTV4-lausunnon saaneet sekä oireilevat australiankelpiet tulee jättää pois jalostuksesta.
- Silmäpeilaus, voimassa 24 kk.
- Jalostukseen ei tule käyttää koiraa, jolla on jokin seuraavista perinnölliseksi epäillyistä sairauksista tai puutteista:
 - Epilepsia, ja lisäksi yhdistelmiä, joista on syntynyt sairaita koiria, ei tulisi uusia
 - Autoimmuunisairaus
 - CA
- Mikäli yhdistelmän toiselta vanhemmalta puuttuu hampaita, tulisi toisella vanhemmalla olla rotumääritelmän mukainen täydellinen hampaisto.
- Kivesvian yleistymisen vastustamiseksi jalostuksesta poistetaan sellaiset urokset ja nartut, joiden jälkeläisissä todetaan kivesvikaa enemmän kuin rodun yksilöissä keskimäärin.
- Ulkomaiset jalostuskoirat:
 - Lonkkakuvaus- ja silmäpeilausvaatimus kahden ensimmäisen pentueen jälkeen. Rotujärjestö kuitenkin suosittelee käyttämään tutkittuja ulkomaisia uroksia heti ensimmäisestä pentueesta lähtien.

Luonne

- Hyväksytysti suoritettu luonnetesti tai PK-koulutustunnus tai PPR1 tai MH (josta ampumisesta arvosana 1-3, käsittelystä 3-5 ja leikkimisestä 2-5)
- Hyväksytty tulos koiraharrastuslajista (paimennus, toko, agility, palveluskoirakoe, pelastuskoirakoe)
- Ulkomaisilla jalostuskoirilla tulee olla:
 - Näyttelytulos tai koetulos

Ulkomuoto

- Vähintään "erittäin hyvä" (EH)
- Kahta laimennusväristä koiraa ei tule yhdistää

Lisäksi jalostusyksilöiden tulee täyttää Suomen Kennelliiton voimassa olevan koirarekisteriohjeen vaatimukset.

Yhdistys toivoo lisäksi, että jalostukseen käytettävien koirien sisaruksista mahdollisimman moni olisi terveystutkittu lonkkien, selän ja silmien osalta.

Suositus yksittäisen koiran maksimijälkeläismäärälle

Yhdenkään yksittäisen jalostuskoiran pentumäärä ei saa nousta 15-20 jälkeläistä korkeammaksi. Toisen sukupolven jälkeläisten määrä tulisi olla alle 30. Tavoitteena tulisi olla, että valtaosa koirista lisääntyisi vain kerran.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Yhdistys pyrkii suosituksillaan ohjaamaan kasvattajia käyttämään jalostukseen luonteeltaan, tyybiltään ja rakenteeltaan mahdollisimman rodunomaisia yksilöitä, jotka täyttäisivät yhdistyksemme asettamat jalostussuositukset. Yhdistys tulee entistä laajemmin kartoittamaan rodun terveydentilaa ja jakamaan siitä tietoa. Yhdistys ylläpitää julkista terveystietokantaa nettisivuillaan. Yhdistys pyrkii järjestämään kasvattajapäiviä ja julkaisemaan terveyteen liittyviä artikkeleita lehdessään. Luonteeseen kiinnitetään huomiota järjestämällä luonnetestejä sekä MH-luonnekuvauksia. Yhdistys järjestää vuosittain myös paljon muita tapahtumia, kuten rotumestaruudet paimennuksessa, palveluskoiralajeissa, tokossa ja agilityssa sekä erikoisnäyttelyyn.

Jalostustoimikunta antaa opastusta perinnöllisiä sairauksia, kennelnimianomuksia, rekisteröintiä ja muita jalostukseen liittyviä asioita koskien.

- Kerätään ja tilastoidaan tietoja rodussa esiintyvistä sairauksista ja vioista ja julkaistaan tiedot yhdistyksen lehdessä.
- Tiedotetaan uusista ja vanhoista rodussa esiintyvistä sairauksista, vioista ja populaation rakenteesta sekä muista rodun jalostukseen liittyvistä ajankohtaisista asioista yhdistyksen lehdessä, sekä mahdollisesti myös kotisivuilla.
- Julkaistaan koe-, testi-, näyttely- sekä terveystutkimustuloksia yhdistyksen lehdessä ja vuosikirjassa.
- Järjestetään kasvattajapäiviä ja lisäksi mahdollisesti muita luentotilaisuuksia eri puolella Suomea.
- Ylläpidetään yhdistyksen pentuvälitystä vaatimukset täyttävistä pentueista ja määritellään tarvittaessa pentuvälitysehtoja uudelleen.
- Järjestetään ulkomuototuomareiden koulutustilaisuuksia ja koearvostelutilaisuuksia
- Kannustetaan myös muiden kuin jalostusyksilöiden terveystarkastuksiin.

Jalostustoimikunta pyrkii ohjaamaan jalostuksen suuntaa päivittämällä rajoituksia ja suosituksia niiden sairauksien tai vikojen osalta, joiden tuloksissa ilmenee hälyttäviä muutoksia huonompaan suuntaan.

Pentuvälityksen kriteerien avulla halutaan edesauttaa jalostuksen tavoitteiden mahdollisimman laajaa toteutumista. Pentuvälityksen avulla jalostustoimikunta on pyrkinyt myös ohjaamaan kasvattajien jalostusvalintoja ja valistamaan pennunostajia. Yhdistys on osaltaan mukana myös ulkomuototuomareiden

den koulutuksissa. Ulkomuototuomarikoulutus on pitänyt sisällään työkoirien katselmuksen, jolloin tuomarikokelaat tutustuvat paimenlinjaisiin koiriin alkuperäisessä työssään esimerkiksi lammastilalla.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Populaatio

Vahvuudet	Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> - sukusiitosprosentti on pysynyt alhaisena - kotimaista jalostusmateriaalia löytyy - paimenlinjaiset australiankelpiet saatu mukaan jalostukseen ja rekisteröiminen yhä mahdollista - tehollinen populaatiokoko edelleen nousussa - urosten ja narttujen tasainen käyttö (isät/emät - luku lähellä yhtä) 	<ul style="list-style-type: none"> - kotimaista jalostusmateriaalia ei hyödynnetä koko laajuudessaan - jalostusvalinnat ja tavoitteet usein kovin eriäviä kasvattajien kesken - paljon käytetyt isoäidit ja isoisät - yksittäisen pentueen jalostuksellisesti suuri merkitys lukumäärällisesti pienessä rodussa - runsaimmin käytettyjen jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus
Mahdollisuudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> - jalostusmateriaalia on saatavilla maailmalta - jalostusvalinnat ja tavoitteet usein kovin eriäviä kasvattajien kesken - rotuunotettujen koirien jalostuskäyttö 	<ul style="list-style-type: none"> - samojen urosten käyttö useille nartuille lyhyellä aikavälillä saattaa lisätä riskejä niin sairauksien kuin luonteidenkin osalta - nuorten urosten käyttö - tuontikoirat ovat usein läheistä sukua Suomessa jo olemassa olevalle kannalle - muotisukujen syntyminen - tuontikoirien mahdollinen liikakäyttö pienessä populaatiossa

Luonne ja käyttöominaisuudet

Vahvuudet	Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> - rodussa on hyvin paljon vaihtelua yksilöiden välillä, ja se antaa mahdollisuuksia jalostukselle - rodussa on paljon potentiaalista jalostusmateriaalia 	<ul style="list-style-type: none"> - ääniherkkyys, huono toimintakyky, pehmeys - tämänhetkiset luonteiden arvioimismittarit sallivat sellaisten yksilöiden jalostuskäytön, jotka ovat ahkerien omistajien totuttamisen ja koulutuksen avulla saatu kestämään alin palveluskoirakoeluok- ka tai luonnetesti
Mahdollisuudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> - uudet luonteen arvioimismenetelmät, kuten paimennuskokeet ja MH-kuvaus - ääripään yksilöitä voisi karsia pois jalostuksesta, mikäli käytössämme olisi riittävän tarkkoja ja luotettavia mittareita tähän tarkoitukseen 	<ul style="list-style-type: none"> - liiallinen keskittyminen muihin jalostuksen aspekteihin esim. ulkomuotoon voi aiheuttaa sen, että luonneominaisuudet voivat jäädä vaille niiden tarvitsemaa huomiota - liiallinen valioarvojen painottaminen jalostusyksilöiden valinnassa niin että luonteen kokonaisuus

	<p>unohtuu</p> <ul style="list-style-type: none"> - erilaiset sairaudet ja viat saattavat karsia jalostuksesta pois sellaisia koiria, joilla voisi olla rodunomaisia taipumuksia niille osoitettuihin tehtäviin - arkojen koirien lisäksi myös matalavireisten ja vaikeasti motivoitavissa olevien koirien käyttäminen jalostukseen (australiankelpiet menevät pääasiassa harrastuskoiriksi) - käyttöominaisuuksien katoaminen
--	---

Terveys

Vahvuudet	Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> - terveystutkimusten määrä lisääntynyt - tilastojen valossa tulokset ovat positiivisia 	<ul style="list-style-type: none"> - kasvattajat ja harrastajat terveystutkittavat koiriaan kiitettävästi, mutta tutkimustulosten hyödyntäminen jalostuksessa ei toteudu riittävässä määrin - jälkeläisnäyttöjen vähyyys ja pentuesisarusten tutkimustulosten huomiotta jättäminen
Mahdollisuudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> - rotujärjestön ylläpitämä julkinen terveystietokanta: avoimuudella ja yhteistyöllä voidaan saavuttaa terveydellisesti entistä parempi tila - geenitesti CA:lle tulevaisuudessa 	<ul style="list-style-type: none"> - perinnöllisten sairauksien yleistyminen ja uusien sairauksien ilmaantuminen - epilepsia - liikahysteria uusien ja laajuudeltaan vielä tuntemattomien sairauksien ilmetessä

Yleistä

Vahvuudet	Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> - kysyntää riittää pennuille, joiden vanhemmat ovat terveiksi todettuja ja joilla on kilpailutuloksia - tervettä rotua helppo myydä käyttökoiraksi 	<ul style="list-style-type: none"> - runsaan kysynnän vuoksi jalostusvalinnat ovat toisinaan kyseenalaisia ja tehty heikoin perustein
Mahdollisuudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> - 	<ul style="list-style-type: none"> - väreillä kasvattaminen

Merkittävimmät sairausuhat

Selkäsairaudet:

Vuosina 2013-2014 melkein 20 % tutkituista australiankelpieistä on saanut lausunnon LTV1. Vuoden 2015 alusta kyseisiä lausuntoja on tullut lisää ja helmikuun loppuun mennessä lisäksi kaksi LTV2 - lausuntoakin. Suositellaan koirien selkätutkimuksia tilanteen todellisen laajuuden selvittämiseksi.

Epilepsia:

Epilepsian yleisyyttä pyritään kartoittamaan. Epilepsian periytyvyydestä on meneillään tutkimus Helsingin yliopistossa bordercollien osalta. Jos näyttöä australiankelpieiltä saadaan riittävästi, on tutkimus mahdollinen myös australiankelpieiden osalta tulevaisuudessa. Jäsenistöä kannustetaan ilmoittamaan koiriensa terveystiedot julkiseen terveystietokantaan.

Lonkkaniveldyplasia:

Australiankelpien lonkkaterveystilanne on toistaiseksi ollut hyvä, mutta suosituimpien jalostuskoirien listoilta löytyy kuitenkin liian monta C-lonkkaista koiraa ja tehdyt jalostusvalinnat heikentävät rodun lonkkaterveystilannetta. Rotuyhdistys suosittelee, että C-lonkkaisen koiran jalostuskäyttöä harkitaan tarkkaan. Jos C-lonkkaista koiraa päätetään käyttää jalostukseen, tulee se yhdistää A-lonkkaiseen ja jättää jalostuskäyttö yhteen normaalikokoiseen pentueeseen (yli neljä pentua).

Silmäsairaudet:

Silmäpeilauksia suositellaan suoritettavaksi myös aktiivisen jalostuskäytön jälkeen vähintään kerran yli 5-vuotiaana, sekä koirille, joita ei käytetä jalostukseen. Olisi tärkeitä kartoittaa esim. harmaakaihin yleisyys.

CA (cerebellar abiotrofia):

Pyritään jatkossakin kartoittamaan CA-tapausten yleisyyttä myös ulkomaisten koirien osalta. Vuonna 2008 Suomessa kerättiin verinäytteet noin 80 australiankelpieistä ja lähetettiin Alan Wiltonin tutkimusryhmälle New South Walesin yliopistoon geenitestin kehittämistä varten.

Merkittävimmät muut uhat

Käyttöominaisuuksien katoaminen:

Rotuyhdistys pyrkii suositusten avulla kannustamaan kasvattajia ottamaan jalostuskoirien valinnassa luonne- ja käyttöominaisuudet mahdollisimman hyvin huomioon. Yhdistys on laatinut rodunomaisen paimennuskokeen säännöt ja järjestää kokeita aktiivisesti. Yhdistys pyrkii pitämään rodun aktiivisena harrastuskoirana myös muissa lajeissa (mm. toko, agility, palveluskoira- ja pelastuskoirakokeet) ja kannustaa osallistumista MH-luonnekuvauksiin.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Rotujärjestö pyrkii saavuttamaan vuosille 2016 – 2020 asetetut jalostustavoitteet seuraavin keinoin:

- Rotujärjestö järjestää tarpeen mukaan jalostuspäiviä kasvattajille ja harrastajille.
- Ulkomuototuomareille järjestetään rodun erikoiskoulutusta vuosittain.
- Jokavuotisia jatkuvia toimenpiteitä ovat internet-sivujen kehittäminen, julkisen terveystietokannan päivittäminen ja jalostusaiheisten artikkeleiden julkaisu lehdessä.
- Yhdistys järjestää vuosittain useampana päivänä luonnetestin sekä rotumestaruudet eri lajeissa ja erikoisnäyttelyn sekä julkaisee näiden tulokset lehdessä.

- Tiedotuskanavina käytetään jäsenlehden ja internet-sivujen lisäksi facebook-sivua ja sähköpostilistaa.
- MH-luonnekuvaus ja paimennuspäiviä pyritään järjestämään mahdollisuuksien mukaan vuosittain.
- Jalostustoimikunta on jokaisen jäsenen käytettävissä.
- Internet-sivuilta löytyy jalostusuroslista ja pentuvälitys.
- Uuden JTO:n laatiminen ja PEVISA:n päivittäminen vuoden 2020 aikana.

Rotujärjestö seuraa JTO:n ja PEVISA:n vaikutusta seuraavista lähteistä saatavilla tiedoilla:

- Kennelliiton tilastot
- näyttelyarvostelut
- luonnetestit ja MH-kuvaukset
- rodun sisäinen terveystarkastus.

Rodun tilaa ja kehitystä seurataan asetetuilla mittareilla.

7. LÄHTEET

Julkinen terveystietokanta 2015. Helsinki: Suomen bordercolliet ja australiankelpiet. [viitattu 30.3.2015] Saatavissa: <http://sbcak.fi/terveystietokanta/>

KoiraNet Jalostustietojärjestelmä 2015. [viitattu 30.3.2015] Espoo: Suomen Kennelliitto. Saatavissa: <http://jalostus.kennelliitto.fi>

Lappalainen, A. 2010. Kyynärnivelen kasvuhäiriöt [internet-artikkeli]. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 10.2.2015]. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi/kyynarnivelen-kasvuhairiot>

Lappalainen, A. 2011. Polvilumpion sijoiltaan meno (patellaluksaatio) [internet-artikkeli]. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 10.2.2015]. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi/polvilumpion-sijoiltaan-meno-patellaluksaatio>

Lappalainen, A. 2014. Perinnölliset selkämuutokset [internet-artikkeli]. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 10.2.2015]. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-selkamuutokset>

Mäki, K. 2013a. Perinnöllinen monimuotoisuus ja jalostuspohja [internet-artikkeli]. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 5.1.2015]. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi/perinnollinen-monimuotoisuus-ja-jalostuspohja>

Mäki, K. 2013b. Sukusiitos [internet-artikkeli]. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 5.1.2015]. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi/sukusiitos>

Mäki, K. 2013c. Tehollinen populaatiokoko [internet-artikkeli]. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 5.1.2015]. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi/tehollinen-populaatiokoko>

PEVISA ja muut rotukohtaiset erityisehdot 2015. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 5.1.2015]. Saatavissa: http://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/media/pevisa_ja_rotukohtaiset_erityisehdot_2015_0_0_0.pdf

Vanhapelto, P. & Lappalainen, A. 2015. Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet [internet-artikkeli]. Espoo: Suomen Kennelliitto, [viitattu 10.2.2015]. Saatavissa: <http://www.kennelliitto.fi/yleisimmat-perinnolliset-silmasairaudet>

8. LIITTEET

Rotumääritelmä.

YLEISVAIKUTELMA: Ketterä, toimielias, tasapainoinen, lihaksikas, kovakuntoinen ja notkearaajainen koira, joka antaa vaikutelman väsymättömästä työkyvystä. Ei saa vaikuttaa millään tavoin hennolta.

TÄRKEITÄ MITTASUHTEITA: Rungon pituus mitattuna rintalastan kärjestä istuinluun kärkeen on suurempi kuin säkäkorkeus, suhteessa 10:9.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Erittäin tarkkaavainen, innokas ja hyvin älykäs, luonteeltaan sävyisä, sopeutuvainen ja väsymättömän tarmokas. Erittäin uskollinen ja työssään tunnollinen. Luontainen taipumus lampaiden paimentamiseen sekä maastossa että pihapiirissä. Kaikki muut kuin työkoiramaiset rakenne- ja luonnepiirteet ovat epätyypillisiä.

PÄÄ: Sopusuhtainen koiran kokoon nähden. Pään muoto ja ääriviivat antavat melko kettumaisen ilmeen, jota mantelinmuotoiset silmät pehmentävät.

Kallo: Hieman pyöristynyt ja korvien välistä leveä. Otsan profiili suora.

Otsapenger: Selvästi erottuva.

Kirsu: Kirsun väri sointuu karvapeitteen väriin.

Kuono: Kuiva ja meislautunut, mieluiten hieman kalloa lyhyempi.

Huulet: Tiiviit ja kuivat, eivät löysät.

Leuat / hampaat / purenta: Hampaat terveet, voimakkaat ja säännöllisessä rivissä. Leikkaava purenta, alaeuhampaat hieman yläeuhampaiden takana niitä kevyesti koskettaen.

Posket: Otsaa kohti pyöristyvät, eivät karkeat eivätkä ulkonevat.

Silmät: Keskikokoiset ja mantelinmuotoiset, selväpiirteiset, ilmeeltään älykkäät ja innokkaat. Väriältään ruskeat, karvapeitteen väriin sointuvat. Sinisillä koirilla sallitaan vaaleammat silmät.

Korvat: Pystyt ja teräväkärkiset, kohtuullisen kokoiset. Korvalehdet ohuet mutta tyvestään vahvat. Etäällä toisistaan ja ulospäin suuntautuneet, korvalehden ulkoreuna hieman kaartuva. Korvan sisäpuoli hyvin karvoittunut.

KAULA: Keskipituinen, voimakas, hieman kaartuva ja sulavasti lapoihin liittyvä. Ei löysää kaulanalusnahkaa. Karva muodostaa kohtalaisen kaulurin.

RUNKO: Ylälinja: Kiinteä ja vaakasuora. Lanne: Voimakas, syvä ja lihaksikas. Lantio: Melko pitkä ja viisto. Rintakehä: Syvä, lihaksikas ja kohtuullisen leveä. Hyvin kaareutuvat kylkiluut, pitkä mutta ei tynnyrimäinen rintakehä.

HÄNTÄ: Koiran ollessa rauhallinen häntä riippuu alaspäin hyvin loivalla kaarella. Koiran liikkuesssa innostuneena häntä voi kohota, mutta mikään osa hännästä ei koskaan saa ylittää hännän tyven kautta piirrettyä pystysuoraa linjaa. Hännän karva on harjasmainen. Häntä kiinnittyy sulavasti viistoon lantioon ja ulottuu suunnilleen kinnerniveleen.

RAAJAT

ETURAAJAT:

Yleisvaikutelma: Lihaksikkaat, luustoltaan vahvat mutta ei raskaat. Edestä katsoen suorat ja yhden-suuntaiset.

Lavat: Kuivat ja lihaksikkaat, viistot, lapaluiden kärjet lähellä toisiaan sään kohdalla.

Olkavarret: Suorassa kulmassa lapaluuhun nähden.

Kyynärpäät: Eivät sisä- eivätkä ulkokierteiset.

Välikämmenet: Sivusta katsoen hieman viistot, mikä mahdollistaa joustavat liikkeet ja nopeat käännökset.

Etukäpälät: Pyöreät ja voimakkaat. Päkiät vahvat. Varpaat hyvin kaareutuneet ja tiiviisti yhdessä. Lyhyet ja vahvat kynnet.

TAKARAAJAT:

Yleisvaikutelma: Leveät ja vahvat. Takaa katsottuna raajat kintereestä käpälään suorat ja yhdensuuntaiset, eivät liian lähellä toisiaan eivätkä liian kaukana toisistaan.

Polvet: Hyvin kulmautuneet.

Kintereet: Melko matalat.

Takakäpälät: Pyöreät ja voimakkaat. Päkiät vahvat. Varpaat hyvin kaareutuneet ja tiiviisti yhdessä. Lyhyet ja vahvat kynnet.

LIIKKEET: Laajoilla aukeilla työskentelevältä lammaskoiralta vaaditaan lähes rajatonta kestävyttä, joten kelpien täytyy olla ehdottoman tervakenteinen ja terveesti liikkuva. Sen liikkeet ovat vaivattomat ja väsymättömät ja koiran tulee kyetä äkillisiin käännöksiin nopeassakin vauhdissa. Ravissa raajoilla on taipumus yksijälkisyyteen, mutta koiran seistessä sen raajat asettuvat tukevasti rungon kulmiin.

KARVAPEITE

Karva: Kaksinkertainen karvapeite, jossa lyhyt, tiheä pohjavilla. Peitinkarva on tiivis, jokainen karva on kova, suora ja ihonmyötäinen, jolloin karvapeite on sateenkestävä. Rungon alapuolella raajojen takasiin asti karvapeite on pitempää ja muodostaa reisissä lähes housut. Päässä (myös korvien sisäpuolella), raajojen etupuolella ja käpälissä karva on lyhyttä. Kaulassa karva on pitempää ja tiheämpää muodostaen kauluksen. Hännässä on selvä harjas. Liian pitkä tai liian lyhyt karvapeite on virheellinen. Rungossa karvan tulee olla keskimäärin 2 – 3 cm pituista.

Väri: Musta, musta punaruskein (tan) merkein, punainen, punainen punaruskein (tan) merkein, kellanruskea (fawn), suklaa ja savunsininen.

KOKO Säkäkorkeus: Urokset 46–51 cm, nartut 43–48 cm.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin sekä kykyyn toimia perinteisessä käyttötarkoituksessa.

VAKAVAT VIRHEET:

- Löysät lavat
- Taipumus pihkintuisuuteen tai länkisäärisyyteen
- Kerivät tai melovat liikkeet
- Jäykät tai rajoittuneet liikkeet

HYLKÄVÄT VIRHEET:

- Vihaisuus tai liiallinen arkuus
- Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen.

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittyneitä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin. Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria.